

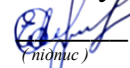
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО**

Навчально-науковий інститут загальноуніверситетської підготовки
Кафедра «Фінанси, облік і оподаткування»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Спеціалізація (за наявності) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Олена ЯЦУХ

(підпис)

(ім'я та прізвище)

«11» лютого 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему **«Оподаткування в аграрному секторі України: напрями модернізації з урахуванням цифрової трансформації»**

Здобувач вищої освіти:

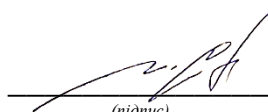

(підпис)

Дмитро ШОЛМОВ

(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник:

(підпис)

к.е.н. доцент Володимир ЦАП
(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2026 р.

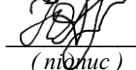
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Навчально-науковий інститут загальноуніверситетської підготовки
Кафедра «Фінанси, облік і оподаткування»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Спеціалізація (за наявності) _____

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Юлія РОМАНОВСЬКА
(ім'я та прізвище)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис)

Олена ЯЦУХ
(ім'я та прізвище)

«27» листопада 2025 р.

«28» листопада 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи магістра

здобувача вищої освіти Шолмов Дмитро Сергійович
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Оподаткування в аграрному секторі України: напрями модернізації з урахуванням цифрової трансформації

керівник роботи к.е.н. доцент Цап Володимир Дмитрович
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ректора університету від «24» листопада 2025 року № 603-З

2. Строк подання кваліфікаційної роботи «12» лютого 2026 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи науково-теоретична література, нормативна та законодавча база, матеріали фахових видань, фінансова та бухгалтерська звітність страхової компанії.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Теоретичні основи оподаткування аграрного сектора в умовах цифрової трансформації.

2.Аналіз стану та проблем оподаткування аграрного сектора України.

3.Практичні напрями вдосконалення системи оподаткування аграрного сектора.

5. Перелік графічного матеріалу: таблиць 10, рисунків 2

6. Дата видачі завдання «26» листопада 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	01.12.2025р.	виконано
2	Розділ 1. Теоретичні основи оподаткування аграрного сектора в умовах цифрової трансформації	19.12.2025р.	виконано
3	Розділ 2. Аналіз стану та проблем оподаткування аграрного сектора України	05.01.2026р.	виконано
4	Розділ 3. Практичні напрями вдосконалення системи оподаткування аграрного сектора	30.01.2026р.	виконано
5	Висновки та пропозиції, список використаних джерел	04.02.2026р.	виконано
6	Перевірка на плагіат	06.02.2026р.	виконано
7	Попередній захист роботи на кафедрі	17.02.2026р.	виконано

Здобувач вищої освіти

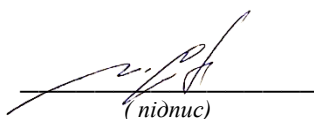

(підпис)

Дмитро Шолмов

(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Володимир ЦАП

(ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи магістра на тему:

«Оподаткування аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації економіки»

1. ВНЗ: Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного.
2. Рік завершення роботи: 2026 р.
3. Обсяг роботи: 72 стр.
4. Кількість додатків: 0
5. Кількість ілюстрацій: 2
6. Кількість таблиць: 15
7. Кількість джерел літератури: 35

Об'єктом дослідження є процес оподаткування аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації економіки.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти функціонування системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, а також механізми цифровізації податкового адміністрування в аграрній сфері.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у дослідженні особливостей оподаткування аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації економіки та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності й прозорості податкового адміністрування.

Методи проведення дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення) - для дослідження теоретичних засад оподаткування аграрного сектору; методи системного аналізу та порівняння - для оцінки сучасного стану податкового адміністрування та вивчення міжнародного досвіду; економіко-статистичні методи - для аналізу показників податкового

навантаження та рівня цифровізації податкових процедур; розрахунково-аналітичні методи - для оцінки ефективності застосування податкових інструментів; методи теоретичного узагальнення та формулювання висновків - для обґрунтування напрямів удосконалення податкового адміністрування.

Основні результати дослідження (наукові, практичні):

1. Узагальнено теоретичні засади оподаткування аграрного сектору та визначено його галузеві особливості в умовах цифровізації економіки.

2. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні.

3. Оцінено сучасний стан податкового навантаження та рівень цифровізації податкових процедур у аграрному секторі.

4. Визначено ключові проблеми функціонування системи податкового адміністрування аграрних підприємств.

5. Обґрунтовано напрями спрощення податкових процедур і розвитку цифрової взаємодії аграрного бізнесу з податковими органами.

Ключові слова: оподаткування аграрного сектору, податкове адміністрування, цифровізація, податкові процедури, електронні сервіси, аграрні підприємства, податкова політика, мінімальне податкове зобов'язання, прозорість, ефективність.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	
1.1. Сутність та особливості оподаткування суб'єктів аграрного сектору	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення оподаткування аграрної сфери	15
1.3. Вплив цифрової трансформації на організацію податкового адміністрування в аграрному секторі	22
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ	
2.1. Оцінка податкового навантаження на аграрні підприємства	29
2.2. Аналіз застосування податкових режимів і податкових пільг в аграрному секторі	38
2.3. Оцінка рівня цифровізації податкових процедур для аграрних підприємств	44
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА	
3.1. Пропозиції щодо спрощення податкових процедур для аграрного бізнесу	51
3.2. Напрями цифровізації податкової взаємодії аграрних підприємств з ДПС	56
3.3. Практичні рекомендації щодо підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування в аграрному секторі	62
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Аграрний сектор є однією з провідних галузей економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значну частину експортного потенціалу та сприяє розвитку сільських територій. Ефективне функціонування аграрного виробництва значною мірою залежить від податкової системи, яка має поєднувати фіскальну функцію з регулятивною, створюючи умови для стабільного розвитку сільськогосподарських товаровиробників.

Система оподаткування аграрного сектору України перебуває в умовах постійних трансформацій, що зумовлено як змінами податкового законодавства, так і загальними процесами цифровізації економіки. Серед основних проблем слід виділити складність податкового адміністрування, нестабільність податкових правил, неоднозначність застосування податкових пільг та недостатній рівень інтеграції цифрових інструментів у податкові процеси аграрних підприємств. Водночас активне впровадження електронного обліку, цифрових платформ управління та електронного документообігу потребує відповідної адаптації податкових механізмів.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для модернізації системи оподаткування, зокрема шляхом підвищення прозорості податкових операцій, скорочення адміністративних витрат, автоматизації податкового контролю та зниження рівня податкових ризиків. Використання електронних сервісів і цифрових технологій у податковому адмініструванні сприяє підвищенню ефективності взаємодії між державою та платниками податків.

Актуальність теми дипломної роботи зумовлена необхідністю удосконалення оподаткування в аграрному секторі України з урахуванням процесів цифрової трансформації та адаптації податкової політики до сучасних економічних умов і європейських стандартів. Дослідження напрямів модернізації податкової системи дозволить сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності податкового регулювання аграрного сектору.

Метою дипломної роботи є дослідження особливостей оподаткування в аграрному секторі України та обґрунтування напрямів його модернізації з урахуванням цифрової трансформації.

Об'єктом дослідження є система оподаткування аграрного сектору України, а предметом - економічні відносини, що виникають у процесі оподаткування сільськогосподарських підприємств в умовах цифровізації.

У ході написання кваліфікаційної роботи були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. У процесі дослідження здійснювалися теоретичні узагальнення наукових підходів до оподаткування аграрного сектору, а також аналіз чинної системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників України на основі статистичних даних. Для досягнення поставленої мети застосовувалися методи спостереження, групування та порівняння, аналіз абсолютних і відносних показників податкових надходжень та податкового навантаження, а також табличні та графічні методи подання інформації.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері оподаткування та аграрної політики, статистичні й аналітичні матеріали Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, офіційні звіти та публікації органів державної влади, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також інформаційні ресурси та офіційні вебсайти.

Робота виконана на 52 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Містить 10 таблиць, 2 рисунка. Список використаних джерел складається з 14 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

1.1. Сутність та особливості оподаткування суб'єктів аграрного сектору

Аграрний сектор економіки України є однією з найбільш специфічних сфер господарської діяльності, що зумовлено особливими умовами виробництва, використанням землі як основного засобу праці, сезонним характером діяльності та підвищеним рівнем ризиків. У зв'язку з цим система оподаткування суб'єктів аграрного сектору має враховувати не лише загальні принципи податкової політики, а й галузеві особливості, що відрізняють сільське господарство від інших видів економічної діяльності.

Сутність оподаткування аграрного сектору полягає у формуванні системи економічних відносин між державою та сільськогосподарськими товаровиробниками з приводу справляння податків і зборів з метою наповнення бюджетів усіх рівнів та регулювання розвитку аграрного виробництва. Податки в аграрному секторі виконують не лише фіскальну, а й стимулюючу та регулюючу функції, сприяючи підтримці виробництва, зайнятості сільського населення та сталого розвитку сільських територій.

Однією з ключових особливостей аграрного виробництва є його сезонний характер. Доходи аграрних підприємств формуються нерівномірно протягом року, тоді як витрати, пов'язані з підготовкою ґрунту, закупівлею насіння, добрив, пально-мастильних матеріалів, несуться задовго до отримання фінансового результату. Це обумовлює необхідність застосування гнучких підходів до оподаткування, зокрема щодо строків сплати податків та порядку визначення податкових зобов'язань. Крім того, аграрний сектор характеризується високою залежністю від природно-кліматичних умов, що значно підвищує рівень виробничих ризиків. Негативні погодні умови, зниження врожайності, хвороби рослин і тварин можуть призводити до

істотного скорочення доходів або навіть збитковості діяльності. За таких умов надмірне податкове навантаження може стримувати розвиток аграрного бізнесу та погіршувати його фінансову стійкість.

Важливу роль у формуванні системи оподаткування відіграють форми господарювання в аграрному секторі, оскільки саме вони визначають масштаб діяльності суб'єктів, організаційну структуру управління та особливості ведення податкового обліку. Традиційно в Україні функціонували різні організаційно-правові форми сільськогосподарських товаровиробників, зокрема фермерські господарства, приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, агрохолдинги, сільськогосподарські кооперативи та особисті селянські господарства. Кожна з зазначених форм характеризується різним рівнем концентрації виробництва, доходів та відповідальності, що безпосередньо впливає на вибір системи оподаткування та податкового режиму. Для узагальнення основних особливостей аграрного сектору та їх впливу на оподаткування доцільно представити їх у вигляді таблиці.

Таблиця 1.1

Особливості аграрного сектору та їх вплив на систему оподаткування

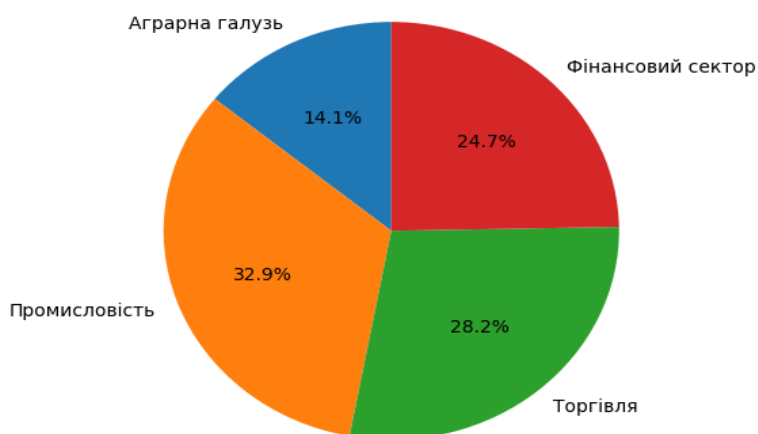
Особливість аграрного сектору	Характеристика	Вплив на оподаткування
Сезонність виробництва	Нерівномірне отримання доходів протягом року	Потреба у спрощених режимах та гнучких строках сплати податків
Залежність від природних умов	Високі виробничі ризики, нестабільність результатів	Необхідність помірному податкового навантаження
Земля як основний ресурс	Використання земель сільськогосподарського призначення	Застосування земельного податку, орендної плати, МПЗ
Різноманітність форм господарювання	Малі, середні та великі підприємства	Диференціація систем оподаткування
Тривалий виробничий цикл	Значний розрив між витратами та доходами	Ускладнення податкового планування

Джерело: Побудовано автором на основі [15,]

Як показано в таблиці 1.1, сукупність галузевих особливостей аграрного сектору обумовлює необхідність застосування спеціальних підходів до оподаткування, спрямованих на зниження адміністративного та фінансового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників, помісячно при цьому податкове навантаження на протязі року залишається доволі високе у порівнянні з іншими галузями економіки.

Водночас у зв'язку з втратою чинності Господарського кодексу України з серпня 2025 року відбувається суттєве спрощення та уніфікація організаційно-правових форм господарювання. Зокрема, законодавством більше не передбачено окремого існування таких форм, як приватні сільськогосподарські підприємства, а правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання поступово зосереджується в межах цивільного законодавства. Це зумовлює необхідність подальшої адаптації податкового законодавства до оновленої системи форм господарювання в аграрному секторі з метою забезпечення правової визначеності та ефективного податкового адміністрування. [1]

Структура податкових надходжень за галузями економіки України у 2024 році

Джерело: Побудовано автором на основі [15,]

Рис. 1.1 Структура податкових надходжень за галузями економіки України у 2024 році

Діаграма має ілюстративний характер і відображає співвідношення податкових надходжень між основними галузями економіки [2].

Менша частка аграрної галузі в загальній структурі податкових надходжень є об'єктивною та економічно обґрунтованою, оскільки оподаткування сільськогосподарських товаровиробників здійснюється з урахуванням галузевої специфіки. Для аграрного сектору законодавством передбачено спрощену систему оподаткування, а також окремі податкові пільги, що спрямовані на зниження фіскального навантаження та компенсацію сезонного характеру виробництва.

Система оподаткування аграрних підприємств в Україні включає загальну та спрощену системи оподаткування, вибір яких залежить від організаційно-правової форми, масштабів діяльності та структури доходів суб'єкта господарювання. Загальна система оподаткування передбачає сплату податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску та інших обов'язкових платежів. За цієї системи розмір податкових зобов'язань безпосередньо залежить від фінансового результату діяльності підприємства, що у випадку аграрного виробництва ускладнюється сезонністю доходів і значною залежністю від природно-кліматичних факторів.

Спрощена система оподаткування, на відміну від загальної, спрямована на зменшення податкового та адміністративного навантаження шляхом спрощення порядку обліку і звітності та заміни окремих податків єдиним платежем. Для аграрного сектору найбільш поширеним серед сільськогосподарських товаровиробників є єдиний податок четвертої групи, який було запроваджено з метою спрощення податкового обліку та зниження адміністративного навантаження на аграрний бізнес. Застосування цього режиму передбачає сплату податку залежно від площі сільськогосподарських угідь та їх нормативної грошової оцінки, що дозволяє врахувати роль землі як основного виробничого ресурсу в аграрному секторі.

Зокрема, для платників єдиного податку четвертої групи не встановлюються обмеження щодо суми річного доходу та кількості найманих працівників, що є суттєвою перевагою для середніх і великих

сільськогосподарських товаровиробників. Крім того, для таких суб'єктів господарювання не забороняється здійснення бартерних операцій, що є актуальним для аграрного сектору в умовах нестачі обігових коштів або коливань цін на сільськогосподарську продукцію. Порядок податкової звітності для платників IV групи також є спрощеним, оскільки податкові зобов'язання визначаються переважно на основі площі сільськогосподарських угідь, а не результатів фінансово-господарської діяльності.

Водночас застосування єдиного податку четвертої групи передбачає обов'язкову умову, згідно з якою частка доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва за попередній податковий рік має становити не менше 75 % загального доходу підприємства. Дотримання цієї вимоги є ключовим критерієм для перебування на спрощеній системі оподаткування IV групи та підтверджує аграрну спрямованість діяльності суб'єкта господарювання.

Особливістю сплати єдиного податку IV групи є нерівномірний розподіл податкових зобов'язань протягом року, що враховує сезонний характер сільськогосподарського виробництва. Законодавством передбачено такий порядок сплати: 10 % - у першому кварталі, 10 % - у другому кварталі, 50 % - у третьому кварталі та 30 % - у четвертому кварталі.

Таким чином, єдиний податок четвертої групи виступає специфічним інструментом оподаткування, адаптованим до особливостей аграрного виробництва, який поєднує спрощений порядок адміністрування з чіткими вимогами щодо структури доходів сільськогосподарських підприємств.

Окреме місце в системі оподаткування аграрного сектору займає податок на додану вартість, оскільки значна частина сільськогосподарської продукції реалізується як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Ефективність механізму адміністрування ПДВ безпосередньо впливає на фінансовий стан аграрних підприємств, їх платоспроможність та

інвестиційну привабливість, зважаючи на значні обсяги оборотних коштів, задіяних у виробничому процесі.

З метою підтримки аграрного виробництва законодавством України передбачено знижені ставки податку на додану вартість для окремих видів сільськогосподарської продукції. Зокрема, для постачання та імпорту зернових і технічних культур, таких як пшениця, кукурудза, ячмінь, жито, соя, ріпак та соняшник, застосовується ставка ПДВ у розмірі 14 %, що є нижчою порівняно зі стандартною ставкою 20 %, яка використовується для більшості інших товарів і послуг. Запровадження зниженої ставки спрямоване на зменшення податкового навантаження та мінімізацію тіньових схем у ланцюгах постачання аграрної продукції.

Водночас слід зазначити, що експорт сільськогосподарської продукції, як правило, здійснюється не безпосередньо виробниками, а спеціалізованими експортерами або торговельними компаніями. У такому випадку аграрні підприємства реалізують продукцію на внутрішньому ринку, тоді як експортні операції, оподатковувані за нульовою ставкою ПДВ, здійснюються вже іншими суб'єктами господарювання. Це зумовлює опосередкований вплив експортних операцій на фінансові результати аграрних виробників та ускладнює механізм формування і відшкодування податкового кредиту з ПДВ.

Таким чином, податок на додану вартість відіграє ключову роль у податковому навантаженні аграрного сектору, поєднуючи елементи податкового стимулювання через знижені ставки з підвищеними вимогами до адміністрування та фінансової дисципліни суб'єктів господарювання.

Отже, оподаткування суб'єктів аграрного сектору є складною системою, що формується під впливом специфіки аграрного виробництва, сезонності, форм господарювання та ролі землі як ключового ресурсу. Врахування зазначених особливостей є необхідною умовою побудови ефективної податкової політики, орієнтованої на сталий розвиток аграрного сектору України.

1.2. Нормативно-правове забезпечення оподаткування аграрної сфери

Нормативно-правове забезпечення оподаткування аграрної сфери є важливим елементом державної податкової політики, оскільки саме через правові механізми держава регулює фінансові відносини між бюджетом та суб'єктами сільськогосподарського виробництва. Ефективність податкового регулювання в аграрному секторі значною мірою залежить від стабільності, узгодженості та адаптованості податкового законодавства до специфічних умов функціонування сільського господарства.

Базовим законодавчим актом, що визначає засади оподаткування в Україні, є Податковий кодекс України, який встановлює загальні принципи побудови податкової системи, перелік податків і зборів, порядок їх справляння, права та обов'язки платників податків, а також повноваження контролюючих органів. Для аграрного сектору Податковий кодекс містить як загальні норми, що застосовуються до всіх суб'єктів господарювання, так і спеціальні положення, спрямовані на врахування галузевих особливостей сільськогосподарського виробництва.

Разом з тим, законодавством встановлено низку вимог та обмежень щодо застосування єдиного податку четвертої групи, зокрема щодо частки сільськогосподарського товаровиробництва у загальному обсязі доходів підприємства. Це обумовлює необхідність постійного контролю за дотриманням критеріїв перебування на спрощеній системі та ускладнює податкове планування для підприємств з диверсифікованою структурою діяльності.

Важливим складником нормативно-правового регулювання оподаткування аграрного сектору є податок на додану вартість. Податковий кодекс України визначає порядок оподаткування операцій з постачання сільськогосподарської продукції, формування податкового кредиту та механізм бюджетного відшкодування ПДВ. Для аграрного сектору характерна значна частка операцій, пов'язаних з експортом продукції, що

оподатковуюються за нульовою ставкою, у зв'язку з чим бюджетне відшкодування ПДВ виступає одним із ключових чинників фінансової стабільності сільськогосподарських товаровиробників.

Адміністрування податку на додану вартість в Україні здійснюється із застосуванням системи електронного адміністрування ПДВ, функціонування якої регламентується положеннями статті 200¹ Податкового кодексу України. СЕА ПДВ забезпечує автоматизований облік сум податкових зобов'язань і податкового кредиту платників, контроль за реєстрацією податкових накладних та розрахунків коригування, а також визначення реєстраційного ліміту податкових накладних.[3]

Головну роль у практичному застосуванні СЕА ПДВ відіграє Електронний кабінет платника податків, через який аграрні підприємства отримують доступ до інформаційних сервісів системи електронного адміністрування ПДВ. Зокрема, користувачам доступний реєстр операцій, що містить перелік усіх зареєстрованих у СЕА ПДВ податкових накладних, розрахунків коригування, операцій з поповнення ПДВ-рахунку та інших облікових дій. Реєстр формується у хронологічному порядку та дає змогу платникам оперативно відстежувати актуальний стан реєстраційного ліміту та інших показників податкового обліку.[4]

Крім того, через електронний кабінет платникам надається доступ до реєстру транзакцій, який відображає всі операції за ПДВ-рахунком, зокрема зарахування та списання коштів, загальні суми поповнення рахунку, кредитові обороти, наявну заборгованість та поточний залишок коштів. Така інформація є важливою для контролю грошових потоків і планування податкових платежів, що має особливе значення для аграрних підприємств із сезонним характером діяльності.

Елементом СЕА ПДВ є сервіс перегляду інформації про суму перевищення, який дозволяє платникам здійснювати порівняння даних податкової звітності з ПДВ та відомостей Єдиного реєстру податкових накладних. Використання цього інструменту сприяє своєчасному виявленню

розбіжностей у податкових даних та зменшенню ризику виникнення спірних ситуацій із контролюючими органами.

Окрему увагу в нормативно-правовому забезпеченні оподаткування аграрної сфери приділено питанням оподаткування землі, оскільки земельні ресурси є базовим фактором сільськогосподарського виробництва. Земельний податок та орендна плата за земельні ділянки сільськогосподарського призначення виступають важливими джерелами наповнення місцевих бюджетів і забезпечують фінансову основу функціонування територіальних громад.

Порядок визначення бази оподаткування земельних ділянок ґрунтується на нормативній грошовій оцінці земель, що визначається відповідно до вимог податкового та земельного законодавства. Водночас застосування нормативної грошової оцінки часто стає предметом дискусій, оскільки її показники не завжди відповідають реальним ринковим умовам, а рівень актуалізації даних істотно відрізняється між регіонами, що призводить до нерівномірного податкового навантаження на землекористувачів.

Ставки земельного податку та розмір орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності встановлюються органами місцевого самоврядування у межах, визначених Податковим кодексом України. Такий підхід дозволяє територіальним громадам враховувати особливості соціально-економічного розвитку регіонів, проте водночас зумовлює відмінності у рівні податкового навантаження на аграрні підприємства залежно від місця розташування земельних ділянок.

Запровадження мінімального податкового зобов'язання щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення стало одним із інструментів удосконалення податкового контролю за використанням земельних ресурсів. Основною метою цього механізму є забезпечення мінімального рівня податкових надходжень незалежно від обраної системи оподаткування. Водночас застосування мінімального податкового зобов'язання викликає занепокоєння серед малих та середніх аграрних

підприємств, оскільки призводить до зростання податкового навантаження у періоди низької врожайності або несприятливих економічних умов.

МПЗ визначається виключно для земельних ділянок, що класифікуються як сільськогосподарські угіддя відповідно до частини 2 статті 22 Земельного кодексу України, включаючи рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги. Водночас податкове зобов'язання не поширюється на земельні ділянки, які не відносяться до цієї категорії, наприклад, господарські шляхи, полезахисні лісосмуги, землі під будівлями та тимчасово законсервовані ділянки. Крім того, у період дії воєнного стану МПЗ не визначається для земель, розташованих на тимчасово окупованих територіях або в населених пунктах, що знаходяться на лінії зіткнення.

Протягом 2022 та 2023 років застосовувався коефіцієнт К у розмірі 0,04, відповідно до пункту 67 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, що відповідає 4% від нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Починаючи з 2024 року цей коефіцієнт підвищено до 0,05, тобто до 5% НГО [6].

Особливістю мінімального податкового зобов'язання є те, що саме в аграрному секторі оподаткування здійснюється з об'єкта (земельної ділянки) незалежно від того, чи приносить вона фактичний дохід. Такий підхід є унікальним для податкової системи України, оскільки в інших галузях економіки податкові зобов'язання, як правило, формуються на основі доходу, прибутку або обсягу операцій. У випадку МПЗ ключовим критерієм виступає площа сільськогосподарських угідь та їх нормативна грошова оцінка, що зумовлює фіксований характер податкового навантаження.

З 2024 року законодавством встановлено мінімальний розмір МПЗ на рівні 1400 грн на 1 гектар сільськогосподарських угідь. Це означає, що у разі, якщо сукупна сума сплачених податків і зборів, пов'язаних із використанням земельної ділянки, є меншою за розрахункову величину мінімального

податкового зобов'язання, платник зобов'язаний здійснити відповідну доплату до бюджету.[5]

Нормативно-правове забезпечення оподаткування аграрної сфери також включає систему податкових пільг, які мають на меті стимулювання розвитку сільського господарства та підтримку окремих категорій платників податків. Податкові пільги можуть надаватися у формі звільнення від сплати окремих податків, застосування знижених ставок або відтермінування виконання податкових зобов'язань.

Важливим аспектом нормативно-правового забезпечення є гармонізація національного податкового законодавства з міжнародними підходами до оподаткування аграрного сектору. У країнах Європейський Союз оподаткування сільського господарства характеризується поєднанням податкових інструментів із розгалуженою системою державної підтримки агровиробників, що дозволяє збалансовувати фіскальні інтереси держави та потреби розвитку сільських територій. Такий підхід передбачає не лише застосування спеціальних режимів оподаткування або пільг, а й інтеграцію податкової політики з механізмами бюджетного субсидіювання, компенсацій та програм сталого розвитку. У результаті забезпечується зниження податкового навантаження на фермерські господарства без втрати фіскальної ефективності та прозорості бюджетних надходжень.

Значна увага в європейській практиці приділяється стабільності податкового законодавства, передбачуваності змін та мінімізації регуляторних ризиків для аграрного бізнесу. Важливим елементом виступає цифровізація податкових процедур, що включає електронну звітність, автоматизований обмін даними між реєстрами, використання ризик-орієнтованих систем контролю та онлайн-сервісів для платників податків. Такий підхід сприяє підвищенню рівня добровільної податкової дисципліни, зменшенню тіньових операцій та оптимізації адміністративних витрат як для держави, так і для суб'єктів господарювання.

Узагальнюючі елементи адаптації інтеграції України в ЄС

Основні елементи адаптації	Зміст
Прозорість оподаткування та боротьба з ухиленням від податків	
Контрольовані іноземні компанії (CFC rules)	правила для оподаткування доходів українських резидентів, отриманих за кордоном
Автоматичний обмін податковою інформацією	запровадження міжнародного стандарту CRS (Common Reporting Standard) для контролю фінансових операцій
Обмеження трансфертного ціноутворення	запобігання штучному заниженню податкової бази міжнародними компаніями.
Спрощене оподаткування для малого бізнесу та фермерів	
Flat Rate Scheme	схема фіксованого оподаткування малого бізнесу
Спеціальні податкові режими для фермерів	малий аграрний бізнес може застосовувати знижені ставки ПДВ або спрощене адміністрування, звільнення від ПДВ для підприємств із річним оборотом до 85 000 євро (з 2025 року)
Вимоги	
Адміністрування податків	необхідне спрощення процедур сплати податків та зменшення бюрократичного навантаження.
Складність податкової системи	необхідність подальшого спрощення адміністрування податків та зниження навантаження на бізнес
Необхідність цифровізації	потрібно впровадити систему електронного податкового адміністрування, аналогічну до систем ЄС
Впровадження One Stop Shop (OSS)	для спрощення реєстрації платників ПДВ
Гармонізація податкової політики з митною політикою ЄС	для полегшення експорту українських товарів.

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

У контексті євроінтеграційних процесів Україна поступово адаптує своє податкове законодавство до європейських стандартів, зокрема у частині адміністрування податків, міжнародного обміну податковою інформацією, запровадження електронних сервісів для платників та вдосконалення

процедур податкового контролю. Вектор адаптації спрямований на наближення національної системи до принципів і практик, що функціонують у межах ЄС, з урахуванням зобов'язань України в межах Угоди про асоціацію. Особлива увага приділяється розвитку електронного адміністрування податків, автоматизації облікових процесів, удосконаленню системи ризик-орієнтованого контролю та забезпеченню ефективної взаємодії між податковими органами й платниками податків на основі цифрових рішень.

Зазначені трансформаційні процеси створюють передумови для підвищення ефективності нормативно-правового забезпечення оподаткування аграрної сфери, зменшення адміністративного навантаження на аграрні підприємства та формування конкурентоспроможного середовища, здатного інтегруватися у спільний європейський економічний простір. Крім того, адаптація до європейських стандартів сприяє підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору, посиленню фінансової дисципліни та розширенню можливостей доступу українських товаровиробників до зовнішніх ринків.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення оподаткування аграрної сфери в Україні є багаторівневою та динамічною системою, що поєднує норми Податковий кодекс України, спеціальні режими оподаткування, механізми податкових пільг, інструменти державної підтримки та міжнародні підходи до фіскального регулювання. Подальше вдосконалення цієї системи має бути спрямоване на забезпечення стабільності податкового законодавства, врахування галузевої специфіки сільського господарства, посилення аналітичної складової податкового адміністрування та активне використання можливостей цифрової трансформації. Саме комплексне поєднання правових, економічних і технологічних інструментів є необхідною умовою сталого розвитку аграрного сектору та його ефективної інтеграції у європейський економічний простір.

1.3. Вплив цифрової трансформації на організацію податкового адміністрування в аграрному секторі

Цифрова трансформація податкового адміністрування є складовою загальної цифровізації державного управління та фінансової системи, яка передбачає перехід від традиційних паперових процедур до електронних, автоматизованих і інтегрованих форм взаємодії між державою та платниками податків. В умовах розвитку цифрової економіки податкове адміністрування поступово змінює свою функціональну спрямованість - від контролюючої до сервісно-аналітичної, що особливо важливо для аграрного сектору з огляду на його структурну складність і значну кількість суб'єктів господарювання.

Для аграрного сектору цифрова трансформація податкового адміністрування має особливе значення, оскільки сільськогосподарське виробництво характеризується значною територіальною розпорошеністю, сезонністю, залежністю від природних умов та активним використанням земельних ресурсів. Традиційні методи податкового контролю в таких умовах є малоефективними, що зумовлює необхідність застосування цифрових інструментів, здатних забезпечити оперативний облік, аналіз і контроль податкових зобов'язань аграрних підприємств.

Цифровізація податкового адміністрування в аграрному секторі реалізується через впровадження електронних сервісів, автоматизованих систем обліку та інтеграцію державних інформаційних ресурсів. До ключових елементів такої трансформації належать електронний кабінет ДПС, СЕА ПДВ, аграрні реєстри та програмний комплекс М.Е.Дос (Медок), які в сукупності формують основу сучасної цифрової моделі податкового адміністрування.

Електронний кабінет платника податків ДПС є базовим інструментом цифрової взаємодії між аграрними підприємствами та контролюючими органами. Через електронний кабінет здійснюється подання податкової звітності, перегляд податкових зобов'язань, листування з податковими

органами, отримання довідкової інформації та контроль за станом розрахунків з бюджетом. Для аграрних підприємств використання електронного кабінету має особливе значення, оскільки дозволяє оперативно відстежувати податкові показники без необхідності фізичного контакту з податковими органами, що є важливим з огляду на територіальну розосередженість сільськогосподарського виробництва.

Важливим елементом цифрового податкового адміністрування є система електронного адміністрування ПДВ, яка забезпечує автоматизований облік податкових зобов'язань і податкового кредиту з податку на додану вартість. СЕА ПДВ функціонує на основі електронних ПДВ-рахунків та Єдиного реєстру податкових накладних і виконує контрольну функцію щодо реєстрації податкових накладних у межах встановленого ліміту. Для аграрних підприємств, які активно використовують ПДВ у своїй діяльності, ефективність роботи СЕА ПДВ безпосередньо впливає на оборотність коштів і своєчасність податкових розрахунків.

Практичну реалізацію електронного документообігу в податковій сфері забезпечують спеціалізовані програмні продукти, зокрема система М.Е.Дос, яка широко використовується аграрними підприємствами. За допомогою цієї програми здійснюється формування та подання податкової звітності, реєстрація податкових накладних, обмін електронними документами з контрагентами та контролюючими органами. Використання М.Е.Дос сприяє автоматизації бухгалтерських і податкових процесів, зменшенню кількості технічних помилок і прискоренню документообігу.

Особливе місце у цифровій трансформації податкового адміністрування аграрного сектору займають електронні аграрні реєстри. Вони є інструментом систематизації інформації про суб'єктів аграрної діяльності, земельні ділянки, форми землекористування, обсяги виробництва та отриману державну підтримку. Інтеграція аграрних реєстрів із податковими інформаційними системами дозволяє забезпечити більш точне

визначення податкової бази, зокрема у частині оподаткування землі та застосування мінімального податкового зобов'язання.

Використання е-аграрних реєстрів сприяє зменшенню тінізації аграрного сектору, оскільки створює можливості для автоматизованого зіставлення даних про фактичне використання земельних ресурсів із задекларованими податковими зобов'язаннями. Це підвищує ефективність податкового контролю та зменшує кількість перевірок.

Таблиця 1.3

Цифрові інструменти податкового адміністрування та звітності в Україні

Програма	Тип	Для кого	Основні можливості
Електронний кабінет ДПС	Вебпортал (офіційний)	Усі платники податків	Безкоштовно: подання звітності, листування з ДПС, перегляд реєстраційних даних, стан розрахунків
М.Е.Doc	Десктоп	ФОП, ТОВ	Електронна звітність, документообіг, податкові накладні
СОТА (sota.biz)	Хмарна	ФОП, бухгалтери	Онлайн-звітність, реєстрація ПН, облік доходів
Finline	Хмарна	ФОП 3-ї групи	Автоматичне формування звітності, книга доходів
iFin Zvit	Хмарна	ФОП, юрособи	Подання звітності до ДПС, Пенсійного фонду, статистики
Oblik.online	Хмарна	ФОП	Облік доходів, витрат, податковий календар, звітність
Таксер (taxer.ua)	Хмарна	ФОП 1–3 груп	Спрощений онлайн-кабінет ФОП, облік, нагадування, генерація декларацій
BAS	Десктоп, сервер	Юрособи, складні ФОП	Потужна бухгалтерія, облік складських залишків, зарплати
Приват24 для бізнесу	Онлайн-кабінет	Клієнти ПриватБанку	Формування звітності, подача декларацій ФОП, сплата податків

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Представлена у таблиці 1.3 систематизація цифрових рішень дозволяє оцінити рівень цифровізації податкового адміністрування в Україні, визначити їх функціональні можливості та практичне значення для різних груп платників податків, а також окреслити потенціал подальшого розвитку електронних сервісів у контексті модернізації податкової системи.

Цифрові інструменти податкового адміністрування та звітності в Україні формують багаторівневу екосистему електронної взаємодії платників податків із контролюючими органами. Вони охоплюють як офіційні державні сервіси, зокрема Державна податкова служба України, так і комерційні програмні продукти різних форматів — десктопні, серверні та хмарні рішення. Наявність широкого спектра цифрових платформ забезпечує можливість вибору інструменту залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, масштабу діяльності, кількості операцій та рівня складності облікових процесів.

Для фізичних осіб-підприємців переважають спрощені хмарні рішення з автоматизованим формуванням звітності та функціями нагадування про строки подання декларацій і сплати податків, що знижує ризики порушення податкової дисципліни. Для юридичних осіб більш характерним є використання комплексних бухгалтерських систем, які інтегрують податковий, фінансовий та управлінський облік, документообіг і взаємодію з банківськими сервісами. Водночас офіційний вебпортал ДПС залишається базовим універсальним інструментом для всіх категорій платників.

Водночас цифрова трансформація податкового адміністрування в аграрному секторі супроводжується низкою проблем і обмежень. Серед них нерівномірний рівень розвитку цифрової інфраструктури в сільській місцевості, обмежений доступ окремих аграрних підприємств до сучасних інформаційних технологій, недостатній рівень цифрової грамотності персоналу та складність окремих електронних сервісів. Ці фактори стримують повноцінне використання потенціалу цифровізації та потребують комплексного вирішення.

Для узагальнення ключових цифрових інструментів податкового адміністрування та їх ролі в аграрному секторі доцільно подати їх у вигляді таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Цифрові інструменти податкового адміністрування та їх роль в аграрному секторі

Цифровий інструмент	Основне призначення	Роль у податковому адмініструванні	Значення для аграрного сектору
Електронний кабінет платника податків ДПС	Подання звітності та комунікація з контролюючими органами	Забезпечує дистанційну взаємодію платника з ДПС, доступ до податкової інформації та контроль за розрахунками з бюджетом	Зменшує адміністративні витрати аграрних підприємств та забезпечує оперативний контроль податкових зобов'язань
Система електронного адміністрування ПДВ	Облік та контроль операцій з ПДВ	Автоматизує облік податкового кредиту і податкових зобов'язань, контролює реєстрацію податкових накладних	Впливає на оборотність коштів аграрних підприємств і своєчасність відшкодування ПДВ
Аграрні державні реєстри	Облік земельних ресурсів та аграрних суб'єктів	Забезпечують інтеграцію податкових даних із земельними та виробничими показниками	Сприяють прозорості землекористування та коректному визначенню податкових зобов'язань
Програмний комплекс М.Е.Дос	Електронний документообіг і подання звітності	Автоматизує формування податкової звітності та обмін електронними документами	Полегшує ведення податкового обліку та зменшує ризик технічних помилок

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Таким чином, цифрова трансформація суттєво змінює організацію податкового адміністрування в аграрному секторі, формуючи нові підходи до обліку, контролю та взаємодії між державою і платниками податків. Розвиток електронних інструментів створює передумови для підвищення прозорості та ефективності податкової системи, проте потребує подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, цифрової інфраструктури та підвищення рівня цифрової компетентності аграрних підприємств.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено теоретичні засади оподаткування аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації, що дозволило сформулювати комплексне уявлення про специфіку податкових відносин у сільському господарстві та визначити ключові напрями їх подальшого розвитку.

У ході дослідження сутності та особливостей оподаткування суб'єктів аграрного сектору встановлено, що сільськогосподарське виробництво характеризується низкою галузевих особливостей, зокрема сезонністю діяльності, високою залежністю від природно-кліматичних умов, тривалим виробничим циклом та використанням землі як основного засобу виробництва. Зазначені фактори суттєво впливають на формування податкового навантаження та зумовлюють необхідність застосування спеціальних підходів до оподаткування аграрних підприємств. Обґрунтовано, що податкова система в аграрному секторі повинна поєднувати фіскальну та стимулюючу функції, забезпечуючи водночас стабільність бюджетних надходжень і сприятливі умови для розвитку сільськогосподарських товаровиробників.

Аналіз нормативно-правового забезпечення оподаткування аграрної сфери показав, що ключову роль у регулюванні податкових відносин відіграє Податковий кодекс України, який визначає як загальні правила оподаткування, так і спеціальні режими, адаптовані до потреб аграрного сектору. Встановлено, що застосування єдиного податку четвертої групи, особливості оподаткування податком на додану вартість, а також запровадження мінімального податкового зобов'язання є важливими інструментами державного впливу на розвиток сільського господарства. Водночас виявлено, що часті зміни податкового законодавства, складність окремих норм та неоднозначність їх практичного застосування ускладнюють

податкове планування аграрних підприємств і знижують ефективність податкового регулювання.

Дослідження впливу цифрової трансформації на організацію податкового адміністрування в аграрному секторі дозволило встановити, що впровадження електронних інструментів суттєво змінює механізми взаємодії між платниками податків і контролюючими органами. Розвиток електронних рахунків, системи електронного адміністрування акцизного податку та електронних аграрних реєстрів сприяє підвищенню прозорості податкових процесів, зменшенню адміністративних витрат і посиленню податкової дисципліни. Разом з тим визначено, що ефективність цифровізації стримується нерівномірним рівнем розвитку цифрової інфраструктури в сільській місцевості, недостатнім рівнем цифрової грамотності та складністю окремих електронних сервісів.

Узагальнюючи результати першого розділу, можна зробити висновок, що система оподаткування аграрного сектору України перебуває в процесі трансформації, яка зумовлена як галузевою специфікою сільського господарства, так і загальними процесами цифровізації економіки. Подальше вдосконалення податкового регулювання аграрної сфери має ґрунтуватися на забезпеченні стабільності нормативно-правової бази, адаптації податкових інструментів до реальних умов господарювання та активному використанні можливостей цифрової трансформації. Отримані теоретичні положення є методологічною основою для подальшого аналізу стану та проблем оподаткування аграрного сектору України, що буде здійснено в наступних розділах кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

2.1. Оцінка податкового навантаження на аграрні підприємства

Оцінка податкового навантаження є важливим елементом аналізу ефективності системи оподаткування аграрних підприємств, оскільки дозволяє визначити реальний рівень фіскального тиску на суб'єктів господарювання та його вплив на фінансові результати діяльності. Для аграрного сектору така оцінка має особливе значення з огляду на сезонний характер виробництва, залежність від природно-кліматичних умов та специфіку формування доходів. Аналіз податкового навантаження здійснюється на прикладі приватного сільськогосподарського підприємства «Синюха», яке функціонує в аграрному секторі України та застосовує спеціальну систему оподаткування, характерну для сільськогосподарських товаровиробників.

ПСП «Синюха» зареєстроване 26 березня 2001 року та включене до Єдиного державного реєстру юридичних осіб. Місцезнаходження підприємства: Кіровоградська область, Новоархангельський район, село Синюха. Статутний капітал становить 16000 гривень, який зареєстрований та сплачений засновниками - фізичними особи. Організаційно-правова форма господарювання за КОПФГ 120 приватне підприємство, що зумовлює самостійність у прийнятті управлінських і фінансових рішень, у тому числі щодо вибору системи оподаткування. Облікова кількість штатних працівників на 2024 рік, становить 37 працівників.

Основна діяльність підприємства пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції. Відповідно до класифікації видів економічної діяльності (КВЕД-2010), ПСП «Синюха» здійснює діяльність за такими основними та додатковими напрямками:

Таблиця 2.1

КВЕДи	Зміст
01.11	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
01.13	Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів
01.41	Розведення великої рогатої худоби молочних порід
01.43	Розведення коней та інших тварин родини конячих
01.45	Розведення овець і кіз
01.46	Розведення свиней
01.47	Розведення свійської птиці
01.61	Допоміжна діяльність у рослинництві
01.62	Допоміжна діяльність у тваринництві
10.41	Виробництво олії та тваринних жирів
10.61	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості
46.21	Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

ПСП «Синюха» здійснює господарську діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва та перебуває на спрощеній системі оподаткування - єдиному податку четвертої групи. Застосування цієї системи зумовлене аграрною спрямованістю діяльності підприємства та відповідністю встановленим законодавством критеріям, зокрема вимозі щодо частки доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку IV групи є площа сільськогосподарських угідь, що перебувають у власності або користуванні підприємства. Таким чином, податкове навантаження ПСП «Синюха» формується переважно на основі земельного ресурсу, а не фінансового результату діяльності. Це є характерною рисою оподаткування аграрних підприємств і дозволяє забезпечити відносну стабільність податкових зобов'язань незалежно від коливань урожайності та рівня доходів.

Таблиця 2.2

Склад та зміна площ земель, що використовуються ПСП «Синюха» у 2019–2023 роках

Власники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Орендована у фізичних осіб власників земельних паїв	1631,8	1587,64	1584,5	1560,65	1580,11
За договорами емфітевзису	-	-	-	-	-
Власна	-	-	-	-	-
Орендовано в органах місцевого самоврядування	95,5	95,5	95,5	95,5	95,5
Всього	1727,3	1683,14	1680,0	1656,15	1675,61

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Як видно з таблиці 2.2, упродовж 2019–2023 років земельний банк ПСП «Синюха» характеризувався відносною стабільністю з незначною тенденцією до скорочення загальної площі сільськогосподарських угідь. Основну частку земельного банку підприємства становлять орендовані земельні ділянки, отримані від фізичних осіб – власників земельних паїв, тоді як власні земельні ділянки та землі, що використовуються на умовах емфітевзису, відсутні. Площа земель, орендованих у органів місцевого самоврядування, протягом аналізованого періоду залишалася незмінною.

Для більш ґрунтовної оцінки податкового навантаження на діяльність аграрного підприємства доцільно перейти від загальної характеристики системи оподаткування до аналізу фактичних фінансово-економічних показників. Саме результати фінансової звітності дозволяють об'єктивно оцінити рівень доходів, витрат, фінансових результатів та їх співвідношення з сумами сплачених податків.

У зв'язку з цим далі розглянемо основні показники фінансового стану та результатів діяльності ПСП «Синюха», відображені у балансі та звіті про фінансові результати. Аналіз наведених даних дасть змогу оцінити динаміку активів і зобов'язань підприємства, структуру доходів і витрат, а також

визначити реальний рівень податкового навантаження в контексті фінансових можливостей аграрного підприємства.

Таблиця 2.3

Фінансові результати діяльності ПСП «Синюха» у 2019-2024 роках

Показники	Роки						Відхилення 2024 від	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019 р.	
							(+/-)	%
Дохід(виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	28510	39204	54570	56889	49603	66583	38073	233,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	23514	27619	24876	40186	40376	50050	26536	212,8
Валовий прибуток	4996	11585	29694	16703	9228	16533	11537	330,9
Збиток								
Інші операційні доходи	584	355	108	331	1117	1146	562	96,2
Адміністративні витрати	1416	1640	2442	2538	3512	3811	2395	269,1
Витрати на збут	375	311	321	1019	431	339	-36	-9,6
Інші операційні витрати	679	791	2098	892	472	995	316	46,5
прибуток	3110	9198	25921	12585	5930	12534	9424	403,0
збиток								
Фінансові витрати	1714	1093	1758	1562	2779	2336	622	36,3
Інші витрати								
Інші доходи	40	68	144	85	72	42	2	5,0
Чистий прибуток	1437	818	24320	11108	3723	10240	8803	712,6
Рівень рентабельність, %	6,11	2,96	97,76	27,64	9,22	20,46	14,35	334,9

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

У таблиці 2.3 наведено динаміку основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства за 2019-2024 роки, що дає змогу оцінити зміни обсягів доходів, витрат, фінансових результатів та рівня рентабельності в довгостроковій перспективі. Аналіз даних свідчить про загальну тенденцію зростання доходу від реалізації продукції. Так, у 2019 році обсяг виручки становив 28 510 тис. грн, тоді як у 2024 році він зріс до 66 583 тис. грн. Абсолютне зростання за аналізований період склало 38 073 тис. грн, або 233,5 %, що свідчить про розширення масштабів господарської діяльності та зростання обсягів реалізації.

Водночас спостерігається збільшення собівартості реалізованої продукції, яка зросла з 23 514 тис. грн у 2019 році до 50 050 тис. грн у 2024 році. Темпи зростання собівартості (212,8 %) були дещо нижчими, ніж темпи зростання доходу, що позитивно вплинуло на формування фінансового результату підприємства. Валовий прибуток підприємства за аналізований період мав нестійку динаміку, однак у 2024 році досяг 16 533 тис. грн, що на 11 537 тис. грн більше порівняно з 2019 роком. Це свідчить про загальне підвищення ефективності операційної діяльності, незважаючи на коливання фінансових результатів у окремі роки, зокрема у 2022-2023 роках.

Аналіз структури операційних доходів і витрат показує зростання адміністративних витрат з 1 416 тис. грн у 2019 році до 3 811 тис. грн у 2024 році, що пов'язано з розширенням діяльності підприємства та підвищенням витрат на управління. Витрати на збут у 2024 році, навпаки, скоротилися порівняно з 2019 роком на 36 тис. грн (-9,6 %), що може свідчити про оптимізацію каналів реалізації продукції.

Фінансові витрати у 2024 році становили 2 336 тис. грн, що на 622 тис. грн більше, ніж у 2019 році. Це вказує на зростання вартості залучених фінансових ресурсів або активніше використання кредитних інструментів у процесі господарської діяльності.

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства характеризується зростанням чистого прибутку з 1 437 тис. грн у 2019 році до 10 240 тис. грн у 2024 році. Абсолютне збільшення чистого прибутку становило 8 803 тис. грн, а темп зростання 712,6 %, що є позитивним показником фінансової стійкості підприємства. Рівень рентабельності за аналізований період також зазнав істотних змін. Якщо у 2019 році він становив 6,11 %, то у 2024 році досяг 20,46 %. Зростання рівня рентабельності на 14,35 відсоткових пунктів свідчить про підвищення ефективності використання виробничих ресурсів та поліпшення фінансових результатів діяльності підприємства в цілому.

Далі розглянемо структуру реалізації продукції ПСП «Синюха» в динаміці за роками, що дозволить проаналізувати зміни у співвідношенні окремих видів продукції, оцінити тенденції формування доходів підприємства. Узагальнені дані щодо обсягів і структури реалізації продукції наведено у відповідній таблиці

Таблиця 2.4

Структура та динаміка реалізації сільськогосподарської продукції підприємства у 2021-2023 роках

Назва Продукції	Вартість реалізації сг продукції(грн)			Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2022	2023	2024	(+/-)	%
Культури зернові та зернобобові	31 054 042	33 239 475	20 797 149	-10 256 893	-33,03%
Насіння культур олійних	23 243 203	23 330 883	28 367 665	5 124 462	18,06%
Культури овочеві	4 735	41 379	34 075	29 340	720%
Усього	54 481 980	56 611 737	49 198 889	-5 292 291	-9,7%

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Аналіз структури реалізації продукції ПСП «Синюха» у 2021–2023 рр. свідчить про зменшення загального обсягу реалізації у 2023 році порівняно з 2021 роком, що зумовлено насамперед істотним скороченням доходів від реалізації зернових і зернобобових культур. Водночас спостерігається зростання вартості реалізації насіння олійних культур, що частково компенсувало загальне падіння доходів підприємства. Реалізація овочевих культур залишається незначною у загальній структурі, незважаючи на суттєве відносне зростання. У цілому зміни у структурі реалізації продукції відображають переорієнтацію підприємства на більш рентабельні види продукції та підтверджують залежність фінансових результатів від кон'юнктури аграрного ринку.

Для оцінки взаємозв'язку між результатами господарської діяльності та рівнем фіскального навантаження далі здійснимо порівняльний аналіз фінансового результату ПСП «Синюха» та сум сплачених податків. Таке порівняння дає змогу визначити, наскільки податкові зобов'язання відповідають фінансовим можливостям підприємства та оцінити вплив податкового навантаження на результати його діяльності.

Таблиця 2.5

Аналіз податкового навантаження ПСП «Синюха» за 2019-2024 роки

Податки, збори та платежі	Роки						Відхилення 2024 до 2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	(+/-)	%
ПДФО із зарплати	777,8	792,1	1047,8	1222,7	1356,8	1767,7	989,9	227,2
ПДФО із орендної плати	1497,3	1337,8	1764,6	1648,8	2032,3	2064,2	566,9	37,9
ВЗ з зарплати	197,76	206,2	256,6	244,3	119,4	194,6	-3,16	-1,6
ВЗ з орендної плати	64,8	66,0	87,3	101,9	169,4	173,0	108,2	267,0
Податок на нерухоме майно	10,8	11,9	14,7	16,5	17,4	16,7	5,9	54,63
Плата за користування надрами	3,1	4,4	5,5	6,8	7,5	7,7	4,6	248,39
Екологічний податок	0,35	0,35	0,35	1,18	3,7	11,3	10,95	3228,5
Єдиний податок 4 групи	523,0	532,3	505,3	501,8	505,8	636,3	113,3	21,66
Земельний податок	-	-	-	-	-	-	-	-
Орендна плата за земельні ділянки держ. ком. власності	146,5	139,3	87,89	185,6	193,6	218,7	72,2	49,28
ПДВ	3695,3	3397,2	1615,9	2814,5	1745,4	2800	-895,3	-24,23
Всього податків	6951,4	6487,6	5385,9	6744,1	6151,3	7170,2	218,8	3,15
у т. ч. до державного бюджету	5236,9	4881,2	3265,6	4578,1	3596,4	3761,4	-1475,5	-28,17
до місцевого бюджету	1714,4	1606,4	2120,3	2166,0	2554,9	3408,8	1694,4	98,83
Єдиного соціального внеску	955,86	966,4	1301,2	1483,2	1592,6	1890,0	934,14	97,73
Всього податків та зборів	7907,2	7454,0	6687,1	8227,3	7743,9	9090,2	1183,0	14,96
Всього податків та зборів на 1 га, грн	4845,53	6494,99	4220,27	5271,7	4900,87	5471,14	625,61	112,91
Середня місячна зарплата, грн	10590,9	10785,6	14267,4	14648,9	18474,9	20100,5	9590,54	89,79
у т. ч. на 1 га	2647,97	2771,76	3673,71	4352,53	4770,41	4896,12	2248,15	84,9
Орендна плата на 1 га, грн	5097,46	4681,3	6187,68	5869,22	7145,42	7257,58	2160,12	42,38

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.5, свідчить про суттєві зміни в структурі та обсягах сплати податків, зборів і обов’язкових платежів ПСП «Синюха» у 2019–2024 роках. Загальна сума податкових надходжень характеризується нерівномірною динамікою, що зумовлено як змінами в обсягах господарської діяльності підприємства, так і трансформаціями податкового законодавства та макроекономічними чинниками. У 2024 році загальна сума податків та зборів становила 9090,2 тис. грн, що на 15% більше порівняно з базовим 2019 роком. Водночас спостерігається зростання платежів до місцевих бюджетів, частка яких за аналізований період збільшилася майже на 99 %, що свідчить про посилення ролі аграрних підприємств у формуванні фінансової бази територіальних громад.

Структура податкових та соціальних платежів ПСП «Синюха» у 2019 році

Структура податкових та соціальних платежів ПСП «Синюха» у 2024 році

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Рис. 2 Структура податкових та соціальних платежів ПСП «Синюха» у 2019 та 2024 році

Структурний аналіз показує, що податкове навантаження підприємства поступово перерозподіляється на користь місцевих бюджетів, про що свідчить майже двократне зростання платежів до місцевого бюджету, тоді як надходження до державного бюджету за окремими роками скорочувалися. Водночас значні коливання сум податку на додану вартість підтверджують залежність податкових зобов’язань від обсягів реалізації продукції, цінової кон’юнктури та особливостей адміністрування ПДВ. Зростання податкових і соціальних платежів у розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь свідчить про підвищення фіскального навантаження на земельний ресурс, що

є характерною рисою сучасної системи оподаткування аграрного сектору та потребує врахування при оцінці фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.6

Порівняльний аналіз фінансового результату ПСП «Синюха» та сум сплачених податків

Показники	Роки					Відхилення 2024 до 2020	
	2020	2021	2022	2023	2024	(+/-)	%
Прибуток у тис. грн	11585	29694	16703	9228	16533	4948	42,7
Сплачені податки у тис. грн	7454,0	6687,1	6744,1	6153,3	9090,2	1636,2	21,9
% податкового навантаження від прибутку	64,34	22,52	40,38	66,68	54,98	-9,36	-14,5

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

У таблиці 2.6. наведено порівняльний аналіз фінансового результату ПСП «Синюха» та сум сплачених податків за 2020–2024 роки, що дозволяє оцінити динаміку прибутковості підприємства та рівень податкового навантаження у взаємозв'язку з отриманим фінансовим результатом.

Аналіз даних свідчить про нестабільну динаміку прибутку підприємства протягом досліджуваного періоду. Найвищий рівень прибутку було зафіксовано у 2021 році, після чого у 2022–2023 роках спостерігалось його суттєве скорочення. У 2024 році прибуток зріс до 16 533 тис. грн, що на 4 948 тис. грн (42,7 %) більше порівняно з 2020 роком, однак не досяг рівня пікового 2021 року.

Суми сплачених податків у цілому мали тенденцію до зростання. Якщо у 2020 році підприємством було сплачено 7 454,0 тис. грн податків, то у 2024 році цей показник збільшився до 9 090,2 тис. грн. Абсолютне зростання податкових платежів за аналізований період становило 1 636,2 тис. грн, або 21,9 %, що свідчить про посилення податкового навантаження на підприємство.

У 2024 році податкове навантаження від прибутку становило 54,98 %, що на 9,36 відсоткового пункту (14,5 %) менше порівняно з 2020 роком. Це свідчить про певне покращення співвідношення між фінансовими результатами та податковими зобов'язаннями, хоча рівень податкового навантаження залишається досить високим для аграрного підприємства.

Загалом результати порівняльного аналізу підтверджують, що зростання прибутку підприємства не завжди супроводжується пропорційним зменшенням податкового навантаження, що обумовлює необхідність подальшого вдосконалення податкового адміністрування та оптимізації податкових процедур в аграрному секторі.

2.2. Аналіз застосування податкових режимів і податкових пільг в аграрному секторі

Податкова система аграрного сектору України передбачає застосування двох податкових режимів, а саме загального та спрощеного, також використання окремих податкових пільг і регуляторних інструментів. Їх метою є врахування специфіки сільськогосподарського виробництва, зниження податкового навантаження та стимулювання розвитку аграрного бізнесу. У цьому підпункті здійснено аналіз ключових податкових режимів і механізмів, що застосовуються в аграрному секторі, зокрема єдиного податку IV групи, податку на додану вартість та мінімального податкового зобов'язання.

Для узагальнення проведеного аналізу доцільно систематизувати ключові характеристики податкових режимів і податкових пільг, що застосовуються в аграрному секторі, з урахуванням їх об'єкта оподаткування, умов застосування, фіскального навантаження та впливу на фінансові результати підприємств. Це дозволить комплексно оцінити переваги й обмеження кожного інструменту, а також визначити їх роль у формуванні податкової політики щодо сільськогосподарських товаровиробників.

У таблиці 2.7 узагальнено основні параметри застосування єдиного податку IV групи, податку на додану вартість, мінімального податкового зобов'язання та рентної плати. Така структуризація дає змогу порівняти ресурсну та результативну моделі оподаткування, оцінити ступінь їх гнучкості, стабільності та відповідності специфіці аграрного виробництва.

Таблиця 2.7.

Аналіз застосування податкових режимів і податкових пільг в аграрному секторі

Податковий інструмент	Об'єкт оподаткування	Основні умови застосування	Переваги для аграрних підприємств	Обмеження та ризику	Вплив на податкове навантаження
Єдиний податок IV групи	Площа сільськогосподарських угідь	Частка с/г виробництва $\geq 75\%$; статус товаровиробника	Прогнозованість платежів; заміна земельного податку; спрощена звітність	Фіксовані зобов'язання незалежно від прибутку	Стабільне, але негнучке навантаження
ПДВ (20% , 14%)	Додана вартість	Реєстрація платником ПДВ; застосування ставки 14% для окремих культур	Знижена ставка для зернових; можливість податкового кредиту	Обмежені можливості відшкодування для виробників-неекспортерів	Залежить від структури реалізації
Мінімальне податкове зобов'язання (МПЗ)	Нормативна грошова оцінка землі	Порівняння розрахункової суми з фактично сплаченими податками	Детінізація землекористування; підвищення прозорості	Додаткові доплати у разі низьких доходів	Зростання навантаження для великих землекористувачів
Рентна плата	Використання природних ресурсів (вода, надра)	Наявність дозволу; фактичні обсяги використання	Регулювання ресурсокористування	Не враховує фінансовий результат; підвищує витрати при зрошенні	Додаткове ресурсне навантаження

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Таким чином, аналіз показує, що податкова модель аграрного сектору поєднує елементи спрощеного режиму, пільгового регулювання та ресурсного оподаткування. Якщо єдиний податок IV групи орієнтований на стабільність і спрощення адміністрування, то мінімальне податкове

зобов'язання та рентна плата посилюють ресурсний характер фіскального контролю. ПДВ, у свою чергу, залишається універсальним податком, однак його вплив значною мірою залежить від моделі збуту продукції.

Комплексне застосування цих інструментів формує специфічну структуру податкового навантаження в аграрному секторі, що потребує подальшого вдосконалення з урахуванням принципів економічної доцільності, справедливості та фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

Єдиний податок четвертої групи є спеціальним елементом спрощеної системи оподаткування, який застосовується виключно сільськогосподарськими товаровиробниками. Його ключовою особливістю є те, що об'єктом оподаткування виступає площа сільськогосподарських угідь, а не фінансовий результат або обсяг доходів підприємства. Такий підхід істотно відрізняється від оподаткування суб'єктів інших галузей економіки.

Застосування єдиного податку IV групи дозволяє аграрним підприємствам уникнути впливу коливань доходів на розмір податкових зобов'язань, що є особливо важливим у роки з низькою врожайністю або несприятливою ринковою кон'юнктурою. Водночас цей режим не передбачає обмежень щодо суми доходу та кількості найманих працівників, що робить його придатним як для середніх, так і для великих аграрних підприємств.

Разом із тим, перебування на єдиному податку IV групи пов'язане з обов'язковим дотриманням вимоги щодо частки доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва, яка має становити не менше 75 %. Таким чином, держава забезпечує цільове застосування цього режиму саме для аграрного сектору, обмежуючи можливість його використання суб'єктами з іншою економічною спрямованістю.

Окрім особливого об'єкта оподаткування, єдиний податок IV групи фактично містить низку вбудованих податкових пільг, які знижують загальне фіскальне навантаження на аграрні підприємства. Насамперед йдеться про заміну сплати земельного податку за сільськогосподарські угіддя єдиним

податковим платежем, що спрощує адміністрування та зменшує кількість податкових зобов'язань.

Також для платників IV групи характерний спрощений порядок податкової звітності та прогнозованість податкових платежів протягом року. Поквартальний розподіл сплати податку (10-10-50-30%) частково узгоджується з сезонною структурою доходів аграрних підприємств і зменшує податкове навантаження у період активних виробничих витрат.

Водночас такі пільгові умови мають і обмеження, оскільки фіксований характер податкових зобов'язань знижує гнучкість податкової системи в умовах фінансових труднощів. У результаті аграрні підприємства зобов'язані сплачувати податок незалежно від фактичної прибутковості діяльності.

Податок на додану вартість займає важливе місце у структурі податкових платежів аграрних підприємств. Для окремих видів сільськогосподарської продукції законодавством передбачено знижену ставку ПДВ у розмірі 14 %, що застосовується до постачання зернових і технічних культур (пшениця, кукурудза, ячмінь, жито, соя, ріпак, соняшник). Така пільга спрямована на зменшення податкового навантаження та підвищення прозорості обігу аграрної продукції.

Суттєвою особливістю аграрного сектору є те, що експорт сільськогосподарської продукції переважно здійснюється не безпосередньо виробниками, а спеціалізованими трейдерами та експортними компаніями. У такій ситуації аграрні підприємства реалізують продукцію на внутрішньому ринку, тоді як експортні операції з нульовою ставкою ПДВ здійснюють інші суб'єкти господарювання. Це знижує можливості аграрних виробників щодо прямого отримання бюджетного відшкодування ПДВ та ускладнює формування податкового кредиту. Таким чином, пільгові ставки ПДВ в аграрному секторі мають вибірковий характер і не завжди трансформуються у зниження реального податкового навантаження для безпосередніх виробників.

Запровадження мінімального податкового зобов'язання істотно змінило структуру податкового навантаження аграрних підприємств, насамперед у частині оподаткування земельних ресурсів. На відміну від інших податкових інструментів, МПЗ безпосередньо впливає на підсумкову суму податкових зобов'язань шляхом порівняння розрахункової мінімальної величини з фактично сплаченими податками, пов'язаними з використанням земельних ділянок. Практика застосування МПЗ свідчить, що для підприємств, які використовують значні площі сільськогосподарських угідь, цей механізм виступає додатковим фактором зростання податкових платежів. У ситуаціях, коли сукупні податкові надходження з землі не досягають розрахункового рівня мінімального зобов'язання, підприємство змушене здійснювати доплату до бюджету, що призводить до збільшення загального податкового навантаження незалежно від фінансового результату звітного періоду.

Особливо відчутним вплив МПЗ є для підприємств із нестабільною динамікою доходів, що характерно для аграрного сектору. За умов зниження врожайності, коливань цін на сільськогосподарську продукцію або зростання собівартості виробництва, фіксований характер мінімального податкового зобов'язання обмежує можливості підприємства компенсувати податкові витрати за рахунок операційного прибутку. У результаті частка податкових платежів у структурі фінансового результату зростає, що негативно впливає на показники рентабельності.

Водночас запровадження МПЗ сприяло підвищенню прозорості землекористування та зменшенню випадків формального використання земель без належного податкового навантаження. Проте з практичної точки зору даний механізм потребує подальшого вдосконалення, зокрема в частині врахування регіональних особливостей аграрного виробництва та економічних результатів діяльності підприємств, що дозволило б збалансувати фіскальні інтереси держави та фінансові можливості аграрних товаровиробників.

Окреме місце в системі оподаткування аграрного сектору займає рентна плата, яка справляється за використання окремих видів природних ресурсів. У контексті сільськогосподарського виробництва рентна плата найбільш часто пов'язана з використанням водних ресурсів для зрошення, спеціального водокористування, а також із добуванням корисних копалин місцевого значення для потреб аграрного виробництва.

Рентна плата має специфічний характер, оскільки її розмір визначається не фінансовими показниками діяльності підприємства, а фактом використання природного ресурсу та встановленими нормативами. Для аграрних підприємств, що здійснюють зрошення або інтенсивне водокористування, рентна плата може формувати додаткове податкове навантаження, яке не завжди корелює з рівнем рентабельності виробництва.

Розмір рентної плати визначається за фактичними обсягами використаної води відповідно до дозволу на спеціальне водокористування та затверджених лімітів (п.п. 255.11.2 ст. 255 ПКУ). Спеціальне водокористування є платним і здійснюється на підставі дозволу, який видається територіальними органами державної влади (ст. 49 Водного кодексу України).

У поєднанні з мінімальним податковим зобов'язанням рентна плата посилює фіскальний тиск на аграрний сектор, оскільки обидва інструменти ґрунтуються на оподаткуванні ресурсу, а не результату діяльності. Така модель оподаткування сприяє підвищенню бюджетних надходжень і дисциплінує землекористування, проте водночас знижує гнучкість податкової системи та підвищує ризики для підприємств у періоди економічної нестабільності.

Проведений аналіз свідчить, що система оподаткування аграрного сектору України є поєднанням спрощених режимів, пільгових механізмів і ресурсно-орієнтованих інструментів фіскального впливу, закріплених у Податковий кодекс України. Єдиний податок IV групи забезпечує прогнозованість і спрощення адміністрування, ПДВ виконує універсальну

фіскальну функцію з окремими галузевими преференціями, тоді як мінімальне податкове зобов'язання та рентна плата посилюють контроль за використанням земельних і природних ресурсів. Водночас ресурсний характер окремих платежів знижує гнучкість податкової системи та підвищує навантаження у періоди нестабільності, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення податкових механізмів з урахуванням фінансової стійкості аграрних підприємств і принципів економічної доцільності.

2.3. Оцінка рівня цифровізації податкових процедур для аграрних підприємств

У сучасних умовах розвитку податкової системи України цифровізація податкових процедур виступає одним із ключових напрямів підвищення ефективності податкового адміністрування. Для аграрних підприємств, діяльність яких характеризується сезонністю, територіальною розосередженістю та значною кількістю податкових операцій, використання електронних інструментів взаємодії з контролюючими органами набуває особливого значення. Цифрові рішення покликані спростити процеси податкового обліку та звітності, скоротити часові витрати й зменшити адміністративне навантаження на платників податків.

Оцінка рівня цифровізації податкових процедур для аграрних підприємств передбачає аналіз фактичного використання електронних інструментів податкового адміністрування, визначення основних проблем і бар'єрів, з якими стикаються товаровиробники у процесі їх застосування, а також узагальнення наявних статистичних даних, що характеризують ступінь цифрової трансформації податкової сфери. Особлива увага приділяється таким інструментам, як електронний кабінет платника податків, система електронного адміністрування ПДВ, програмні комплекси електронного документообігу та інтеграція податкових сервісів з іншими державними інформаційними ресурсами.

Комплексний аналіз зазначених аспектів дає змогу оцінити, наскільки цифровізація податкових процедур сприяє підвищенню прозорості податкових відносин в аграрному секторі, покращенню фінансової дисципліни та створенню сприятливих умов для ведення сільськогосподарської діяльності.

Незважаючи на поступове впровадження електронних сервісів у сфері податкового адміністрування, рівень цифровізації податкових процедур для аграрних підприємств залишається нерівномірним та супроводжується низкою проблем і бар'єрів. Їх наявність зумовлена як специфікою аграрного виробництва, так і загальними недоліками функціонування цифрових податкових інструментів.

Суттєвим бар'єром цифровізації є обмежений рівень цифрової грамотності працівників аграрних підприємств, особливо малих і середніх. У багатьох випадках бухгалтерський і управлінський персонал змушений поєднувати виконання кількох функцій, що зменшує можливості для поглибленого опанування цифрових податкових інструментів. Це підвищує залежність підприємств від зовнішніх консультантів або програмного забезпечення та збільшує витрати на адміністрування податків.

Додатковою проблемою є складність та фрагментарність цифрових податкових систем. Для повноцінного виконання податкових зобов'язань аграрні підприємства змушені одночасно використовувати кілька електронних інструментів - електронний кабінет ДПС, СЕА ПДВ, програмні комплекси електронного документообігу, а також сервіси інших державних реєстрів. Відсутність єдиного інтегрованого середовища ускладнює роботу користувачів, призводить до дублювання інформації та підвищує ризик виникнення помилок.

Важливим стримуючим чинником цифровізації податкових процедур є нерівний доступ до якісної інтернет-інфраструктури в сільській місцевості. Для значної частини аграрних підприємств, особливо розташованих у віддалених населених пунктах, проблема стабільного інтернет-з'єднання

залишається актуальною. Це обмежує можливості повноцінного використання електронних сервісів та знижує ефективність цифрової взаємодії з контролюючими органами.

Таким чином, попри загальну тенденцію до цифровізації податкового адміністрування, аграрні підприємства стикаються з комплексом технічних, організаційних та інфраструктурних бар'єрів. Подолання зазначених проблем потребує не лише подальшого вдосконалення електронних сервісів, а й підвищення цифрової компетентності користувачів, розвитку інфраструктури та адаптації податкових інструментів до специфічних умов аграрного сектору.

Рівень цифровізації податкових процедур в Україні доцільно оцінювати на основі статистичних показників використання електронних сервісів Державної податкової служби. За офіційними даними Кабінету Міністрів України та ДПС, приватною частиною Електронного кабінету платника податків користуються близько 2,3 млн осіб, з яких приблизно 1,2 млн становлять фізичні особи – підприємці, близько 0,5 млн — юридичні особи та понад 0,6 млн — громадяни. Це свідчить про значний рівень залучення платників податків до цифрової взаємодії з податковими органами на загальнодержавному рівні .[8]

Одним із ключових кількісних показників цифровізації є частка податкової звітності, поданої в електронному вигляді. За результатами наукових досліджень та узагальнення офіційної інформації податкових органів, частка електронних податкових декларацій в деяких регіонах становить близько 97,1 % від загального обсягу звітності, а загальна кількість користувачів електронних сервісів податкової служби перевищує 5,4 млн осіб. Такий показник підтверджує майже повний перехід платників податків на електронні форми подання звітності, хоча він не відображає якісні аспекти використання цифрових сервісів .[9]

Для систематизації кількісних та якісних показників доцільно узагальнити результати аналізу у вигляді аналітичної таблиці, яка

відображатиме рівень цифровізації податкових процедур, ступінь їх фактичного використання аграрними підприємствами, а також ключові проблеми практичного застосування. Це дозволить не лише оцінити формальний рівень охоплення електронними сервісами, а й визначити їх ефективність у контексті специфіки аграрного виробництва.

Таблиця 2.8.

Оцінка рівня цифровізації податкових процедур для аграрних підприємств

Показник, Інструмент	Кількісний рівень впровадження	Рівень використання аграрними підприємствами	Переваги	Основні проблеми та бар'єри
Електронний кабінет платника	≈ 2,3 млн користувачів	Високий (обов'язкове подання звітності)	Дистанційна взаємодія, скорочення часу, прозорість розрахунків	Технічні збої, складність інтерфейсу
Електронна податкова звітність	≈ 97 % декларацій подаються онлайн	Майже повне охоплення	Мінімізація паперового документообігу	Залежність від ЕЦП та ПЗ
Кваліфікований електронний підпис	> 612 тис. сертифікатів (2024–2025 рр.)	Масове використання	Легітимність електронного документообігу	Необхідність регулярного поновлення
СЕА ПДВ та ЄРПН	100 % ПН реєструються електронно	Обов'язкове використання	Прозорість обігу ПДВ	Блокування ПН (понад 1,6 млн у 2023 р.)
Програмні комплекси ЕДО	Широке поширення серед середніх і великих підприємств	Середній–високий	Автоматизація обліку	Фрагментарність систем, додаткові витрати
Інтернет-інфраструктура в сільській місцевості	Нерівномірне покриття	Обмежене у віддалених громадах	Доступ до онлайн-сервісів	Нестабільний зв'язок, технічні обмеження

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Запропонована таблиця дозволяє зробити висновок, що цифровізація податкових процедур в Україні характеризується високим рівнем формального впровадження електронних сервісів, однак для аграрних підприємств її ефективність залежить від інфраструктурних умов, рівня цифрової компетентності персоналу та стабільності функціонування електронних систем. Додатковим індикатором рівня цифровізації є кількість

виданих засобів електронної ідентифікації. За інформацією ДПС України, протягом 2024–2025 років платникам податків було безкоштовно видано понад 612 тис. кваліфікованих сертифікатів електронного підпису, які є обов'язковою умовою для користування електронним кабінетом, подання податкової звітності та реєстрації податкових накладних. Це свідчить про фактичне розширення технічної бази доступу платників до електронних податкових сервісів.

Окрему роль у цифровізації податкових процедур відіграє адміністрування податку на додану вартість. У цій сфері цифрові інструменти мають обов'язковий характер: 100 % податкових накладних і розрахунків коригування в Україні реєструються виключно в електронному вигляді через Єдиний реєстр податкових накладних із використанням СЕА ПДВ(200⁻¹.2. *Платникам податку автоматично відкриваються рахунки в системі електронного адміністрування податку на додану вартість. Розрахунки з бюджетом у системі електронного адміністрування податку на додану вартість здійснюються з цих рахунків*). Водночас статистичні дані Рахункової палати України свідчать, що у 2023 році було зупинено реєстрацію понад 1,6 млн податкових накладних, що є суттєвим негативним фактором для платників податків, зокрема аграрних підприємств, які характеризуються сезонними піками податкових операцій .

Узагальнюючи наведені статистичні показники, можна зробити висновок, що цифровізація податкових процедур в Україні характеризується високим рівнем формального охоплення платників податків, що підтверджується значною часткою електронної звітності та кількістю користувачів електронних сервісів. Водночас наявність значної кількості заблокованих податкових накладних, технічні ускладнення в роботі електронних систем і потреба у постійному зверненні платників до контролюючих органів свідчать про наявність бар'єрів практичного використання цифрових податкових інструментів, що особливо відчутно для аграрного сектору.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз сучасного стану оподаткування аграрного сектору України на основі поєднання теоретичних положень і практичних матеріалів діяльності сільськогосподарського підприємства. Проведене дослідження дало змогу оцінити реальне податкове навантаження аграрних товаровиробників, особливості застосування податкових режимів і пільг, а також рівень цифровізації податкових процедур.

Встановлено, що система оподаткування аграрного сектору в Україні характеризується наявністю спеціальних механізмів, орієнтованих на врахування галузевої специфіки, зокрема сезонності виробництва та використання земельних ресурсів. Водночас фіксований характер окремих податкових платежів, зокрема в межах спрощеної системи оподаткування та механізму мінімального податкового зобов'язання, призводить до зростання податкового навантаження у періоди зниження фінансових результатів діяльності. Це обмежує адаптивність податкової системи до нестабільних економічних умов, характерних для аграрного виробництва.

Аналіз застосування податкових пільг і податкових інструментів показав, що, попри наявність знижених ставок і спеціальних режимів, їх фактичний вплив на фінансовий стан аграрних підприємств є неоднозначним. Значна роль посередників у реалізації сільськогосподарської продукції та особливості адміністрування податку на додану вартість зменшують ефективність окремих податкових стимулів для безпосередніх виробників.

Оцінка рівня цифровізації податкових процедур засвідчила, що впровадження електронних сервісів Державної податкової служби суттєво трансформувало організацію податкового адміністрування та підвищило прозорість податкових відносин. Разом із тим практичне використання цифрових інструментів супроводжується низкою проблем, пов'язаних із технічними збоями, складністю електронних систем і нерівним доступом до

цифрової інфраструктури, що особливо відчутно для аграрних підприємств у сільській місцевості.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що чинна система оподаткування аграрного сектору України потребує подальшого вдосконалення з метою підвищення її гнучкості, зменшення адміністративного навантаження та забезпечення більш ефективної взаємодії аграрних підприємств з податковими органами в умовах цифрової трансформації. Отримані висновки є підґрунтям для формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення податкового адміністрування аграрного сектору, які будуть розглянуті у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

3.1. Пропозиції щодо спрощення податкових процедур для аграрного бізнесу

Вдосконалення системи оподаткування аграрного сектору України доцільно спрямовувати не стільки на розширення податкових пільг чи запровадження нових спеціальних режимів, скільки на комплексне спрощення податкових процедур і суттєве зменшення адміністративного навантаження на сільськогосподарських товаровиробників. Надмірна складність процедур, багаторівневність звітності та значна кількість форм контролю часто створюють для аграрного бізнесу додаткові витрати часу, фінансових ресурсів і людського капіталу. У результаті підприємства змушені утримувати розширений бухгалтерський апарат або залучати зовнішніх консультантів, що підвищує собівартість продукції та знижує конкурентоспроможність. Тому акцент має бути зміщений із фіскального посилення на інституційне спрощення. Такий підхід відповідає сучасним європейським тенденціям, що реалізуються в межах Європейський Союз, де ключовим пріоритетом податкової політики є мінімізація витрат бізнесу на виконання податкових зобов'язань, забезпечення прозорості процедур та стабільності правил оподаткування, а не ускладнення системи через надмірну кількість спеціальних механізмів.

Однією з першочергових пропозицій є зменшення рівня бюрократизації податкових процедур для аграрних підприємств. На практиці значна частина податкових операцій супроводжується дублюванням інформації в різних формах звітності та електронних системах, що призводить до неефективного використання ресурсів. Зокрема, дані щодо земельних ділянок, площ сільськогосподарських угідь, нормативної грошової оцінки та прав користування землею одночасно подаються до податкових органів, органів

місцевого самоврядування, а також відображаються у відповідних державних реєстрах. Відсутність належної інтеграції між інформаційними системами змушує платника неодноразово підтверджувати однакові відомості, що підвищує ризик помилок і невідповідностей.

У цьому контексті доцільним є запровадження принципу «один раз подані дані», відповідно до якого інформація, вже внесена до державних реєстрів, автоматично використовується податковими органами без повторного подання платником. Реалізація такого механізму потребує належної взаємодії інформаційних ресурсів та електронних сервісів контролюючих органів. Позитивним прикладом є практика Нідерландів, де інтеграція податкових сервісів із державними реєстрами є системним елементом адміністрування. Дані щодо земельних ділянок, тваринницьких комплексів, аграрних субсидій та інших показників господарської діяльності автоматично передаються між реєстрами без участі платника податків. Такий підхід мінімізує вплив людського фактора, знижує ризик розбіжностей між податковою та обліковою інформацією, скорочує кількість технічних помилок і підвищує загальний рівень довіри до податкової системи. Для України впровадження аналогічної моделі стало б важливим кроком до формування сучасного, інтегрованого та ефективного механізму податкового адміністрування в аграрному секторі.

Важливим напрямом спрощення податкових процедур є системне усунення дублювання первинних і звітних документів, яке сьогодні створює суттєве адміністративне навантаження для аграрних підприємств. Для сільськогосподарського бізнесу типовою є ситуація, коли одна й та сама інформація щодо площ земельних ділянок, обсягів виробництва, нарахованих податків або фінансових результатів одночасно відображається у податковій декларації, фінансовій звітності, статистичних формах та внутрішніх облікових реєстрах. Така багаторівнева система звітності не лише ускладнює процес адміністрування, а й підвищує ризик розбіжностей між різними

формами документів, що може призводити до додаткових перевірок або уточнень з боку контролюючих органів.

У цьому контексті доцільно передбачити можливість використання єдиних узагальнених форм податкової звітності для аграрних підприємств, які б поєднували показники щодо земельних ресурсів, податкових зобов'язань і фактичної господарської діяльності. Інтеграція таких даних в одному звітному документі дозволить уникнути дублювання інформації, скоротити кількість окремих декларацій і мінімізувати часові витрати на їх підготовку. Крім того, узгодженість показників між бухгалтерською та податковою звітністю сприятиме підвищенню прозорості фінансових результатів діяльності підприємства та зменшенню кількості технічних помилок при заповненні документації. Впровадження уніфікованих електронних форм із частково автоматичним заповненням на основі вже наявних даних також дозволить підвищити якість облікової інформації та знизити ризики донарахувань.

Окремої уваги потребує спрощення податкової звітності для платників єдиного податку четвертої групи. З огляду на фіксований характер оподаткування, коли податкові зобов'язання визначаються виходячи з площі сільськогосподарських угідь, логічним є зменшення періодичності подання окремих звітів або об'єднання звітності за кількома податками в одну інтегровану форму. Такий підхід дозволить скоротити кількість проміжних декларацій та зосередити увагу платників на основних річних показниках діяльності. Практика багатьох країн Європейський Союз свідчить, що для аграрних підприємств застосовується спрощена модель податкового адміністрування, за якої основні податкові зобов'язання визначаються на основі площі земель і базових виробничих показників без надмірного звітування протягом року. Така модель сприяє зниженню адміністративних витрат, підвищенню стабільності податкових платежів і створенню більш прогнозованого фінансового середовища для розвитку аграрного бізнесу.

Ще одним важливим практичним кроком у напрямі спрощення податкових процедур є вдосконалення механізмів податкового контролю. Для аграрного сектору доцільно ширше застосовувати ризикоорієнтований підхід, за яким контрольно-перевірочні заходи зосереджуються на підприємствах із підвищеним рівнем податкових ризиків, тоді як сумлінні платники податків отримують мінімальний рівень втручання з боку контролюючих органів. Така модель дозволяє оптимізувати використання ресурсів податкової служби та водночас зменшити адміністративний тиск на бізнес. Вона передбачає використання аналітичних інструментів, цифрових профілів ризику та автоматизованих систем моніторингу, що дає змогу виявляти потенційні порушення без проведення частих виїзних перевірок.

Подібний підхід активно застосовується в європейських країнах, зокрема в Німеччина та Польща, де аграрні підприємства з прозорою структурою діяльності та належною податковою історією перевіряються значно рідше. Це сприяє формуванню партнерських відносин між бізнесом і податковими органами, підвищує рівень довіри та стимулює добровільне виконання податкових зобов'язань. Для України запровадження повноцінного ризикоорієнтованого контролю в аграрній сфері дозволить зменшити кількість формальних перевірок, скоротити витрати часу на підготовку документів та мінімізувати перешкоди у періоди сезонних піків господарської діяльності.

Доцільним є також спрощення процедур внесення змін до податкової інформації, зокрема щодо орендованих земельних ділянок. Зміни у структурі земельного банку є типовими для аграрних підприємств через постійне укладання, пролонгацію або припинення договорів оренди. Однак їх відображення у податковій системі часто супроводжується поданням уточнюючих декларацій, додаткових заяв та значними бюрократичними процедурами. Це створює ризики несвоєчасного оновлення інформації та можливих штрафних санкцій. Запровадження механізму автоматичного оновлення податкових даних на основі відомостей із Державного земельного

кадастру та інших реєстрів дозволить забезпечити синхронізацію інформації без участі платника, суттєво скоротити часові та фінансові витрати аграрних підприємств і підвищити точність обліку земельних ресурсів.

Для узагальнення запропонованих напрямів доцільно систематизувати їх у вигляді аналітичної таблиці, яка відображатиме зміст пропозицій, механізм реалізації, очікуваний економічний ефект та інституційний результат для аграрного бізнесу.

Таблиця 3.1.

Систематизація пропозицій щодо спрощення податкових процедур для аграрного бізнесу

Напрямок спрощення	Сутність пропозиції	Механізм реалізації	Очікуваний ефект для аграрного бізнесу
Усунення дублювання даних	Запровадження принципу «один раз подані дані»	Інтеграція інформаційних систем Державна податкова служба України та Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру	Скорочення часу на звітність; зменшення ризику помилок
Уніфікація звітності	Створення єдиної інтегрованої форми податкової звітності для аграрних підприємств	Об'єднання показників земельних ресурсів, податкових зобов'язань і виробничих результатів в одному електронному документі	Зменшення кількості декларацій; оптимізація роботи бухгалтерії
Спрощення звітності для платників IV групи	Скорочення періодичності подання звітів або їх об'єднання	Запровадження річної узагальненої декларації з автоматичним розрахунком платежів	Зниження адміністративних витрат; прогнозованість податкових платежів
Ризикоорієнтований податковий контроль	Мінімізація перевірок для сумлінних платників	Використання цифрових профілів ризику та аналітичних алгоритмів	Зменшення тиску контролюючих органів; економія часу
Автоматичне оновлення даних про земельний банк	Синхронізація податкової інформації з кадастровими реєстрами	Обмін даними між державними інформаційними ресурсами без участі платника	Зменшення кількості уточнюючих декларацій; уникнення штрафів
Цифровізація первинних документів	Частково автоматичне формування податкової звітності на основі електронного обліку	Інтеграція бухгалтерських програм із податковими сервісами	Скорочення людського фактора; підвищення точності розрахунків

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Запропонована таблиця 3.1 дозволяє чітко структурувати напрями спрощення податкових процедур, показати їх практичну спрямованість та очікуваний економічний ефект. Такий формат є методично доречним, оскільки поєднує управлінський, фінансовий та інституційний аспекти модернізації податкового адміністрування в аграрному секторі.

Загалом запропоновані заходи спрямовані на спрощення податкових процедур без зміни базових елементів податкової системи та без втрати фіскальної ефективності. Їх реалізація дозволить зменшити адміністративні витрати аграрного бізнесу, підвищити якість податкового адміністрування, зміцнити довіру між державою та платниками податків і створити більш сприятливі інституційні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні в умовах цифрової трансформації економіки.

3.2. Напрями цифровізації податкової взаємодії аграрних підприємств з ДПС

Подальше вдосконалення податкового адміністрування в аграрному секторі України доцільно здійснювати шляхом системного розвитку цифрових інструментів взаємодії аграрних підприємств із Державною податковою службою України. У сучасних умовах цифрова трансформація податкової сфери має розглядатися не лише як технічна модернізація окремих сервісів, а як комплексна зміна моделі комунікації між державою та бізнесом. Цифровізація повинна бути орієнтована насамперед на спрощення процедур, скорочення кількості ручних операцій, зменшення потреби у паперовому документообігу та мінімізацію помилок, пов'язаних із людським фактором. Особливої актуальності це набуває для аграрних підприємств, діяльність яких характеризується сезонністю, територіальною розосередженістю виробничих об'єктів та значною кількістю господарських операцій.

Одним із ключових напрямів цифровізації є розширення функціональних можливостей електронного кабінету платника податків, який уже сьогодні виступає основним каналом взаємодії між аграрними підприємствами та податковими органами. Доцільним є створення спеціалізованого аграрного модуля в межах електронного кабінету, що дозволив би консолідувати всю релевантну податкову інформацію в одному інтерфейсі. У такому розділі може відобразитися узагальнена інформація про структуру земельного банку підприємства, нормативну грошову оцінку земель, податкові зобов'язання за єдиним податком четвертої групи, розрахунок мінімального податкового зобов'язання, суми рентної плати, а також стан розрахунків із бюджетом.

Таблиця 3.2.

Ключові напрями цифровізації податкової взаємодії аграрних підприємств з Державна податкова служба України

Напрямок цифровізації	Зміст інструменту	Очікуваний результат для аграрного бізнесу
Аграрний модуль в електронному кабінеті	Консолідація даних про земельний банк, МПЗ, єдиний податок IV групи, стан розрахунків	Оперативний контроль податкових зобов'язань
Інтеграція з державними реєстрами	Автоматична синхронізація з кадастром та СЕА ПДВ	Усунення дублювання даних, зменшення помилок
Автозаповнення звітності	Формування декларацій на основі наявних даних	Скорочення часу на звітність, мінімізація технічних помилок
Цифровий профіль платника	Формування історії податкової дисципліни та ризиків	Персоналізований підхід до контролю
Превентивне інформування	Електронні повідомлення про ризики та невідповідності	Зменшення штрафів і спорів
Інтеграція з бухгалтерськими системами	Автоматичний обмін даними між ПЗ підприємства та ДПС	«Безшовна» взаємодія, скорочення ручних операцій
Онлайн-консультації та підказки	Інтерактивна підтримка під час заповнення звітності	Підвищення податкової грамотності

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Запровадження інтегрованої інформаційної панелі (dashboard) для аграрних товаровиробників дозволить забезпечити оперативний моніторинг податкових показників у режимі реального часу. Це сприятиме підвищенню

фінансової дисципліни, дасть змогу своєчасно виявляти розбіжності в нарахуваннях та планувати грошові потоки з урахуванням майбутніх податкових платежів. Крім того, інтеграція електронного кабінету з державними реєстрами земельних ресурсів та системами електронного адміністрування ПДВ дозволить автоматично оновлювати дані без необхідності повторного введення інформації платником.

Важливим напрямом є також розвиток сервісів автоматичного попереднього заповнення податкової звітності на основі наявних у системі даних. Для аграрних підприємств це може стосуватися декларацій з єдиного податку IV групи, розрахунків мінімального податкового зобов'язання, а також податкових накладних у системі електронного адміністрування ПДВ. Автоматизація таких процесів дозволить скоротити кількість технічних помилок, зменшити витрати часу на підготовку звітності та підвищити загальну ефективність податкового адміністрування.

Не менш важливим є розвиток електронної комунікації з податковими органами через впровадження інтерактивних консультацій, цифрових повідомлень про ризики та можливість оперативного подання пояснень у разі виникнення спірних ситуацій. Це дозволить мінімізувати необхідність особистих візитів до податкових органів і забезпечити більш прозорий та передбачуваний характер взаємодії.

Цифровізація податкової взаємодії аграрних підприємств із ДПС має бути спрямована на створення інтегрованого, зручного та аналітично орієнтованого середовища, яке забезпечить оперативний доступ до податкової інформації, автоматизацію розрахунків і зниження адміністративного навантаження. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню прозорості податкових відносин, зміцненню довіри між державою та аграрним бізнесом і формуванню сучасної цифрової моделі податкового адміністрування.

Подальшим напрямом цифровізації податкової взаємодії аграрних підприємств із Державна податкова служба України має стати впровадження

повноцінної аналітичної підтримки платників податків у межах електронних сервісів. Йдеться не лише про відображення фактичних показників, а й про формування прогнозних індикаторів податкового навантаження з урахуванням площ земельного банку, нормативної грошової оцінки, структури посівів та обсягів реалізації продукції. Наявність таких інструментів дозволить аграрним підприємствам здійснювати фінансове планування на основі автоматично сформованих розрахунків, своєчасно оцінювати ризики виникнення додаткових зобов'язань за мінімальним податковим зобов'язанням та уникати касових розривів у періоди сезонного зниження ліквідності.

Доцільним є також розвиток інтеграції податкових сервісів із бухгалтерськими програмними продуктами, що використовуються аграрними підприємствами. Автоматичний обмін даними між обліковими системами підприємства та електронним кабінетом платника податків дозволить мінімізувати ручне введення інформації, скоротити кількість технічних помилок і забезпечити синхронізацію показників податкової та фінансової звітності. Такий підхід відповідає сучасній концепції «безшовної» цифрової взаємодії, за якої більшість операцій відбувається в автоматичному режимі без додаткових дій з боку платника.

Важливим кроком може стати впровадження єдиного цифрового профілю аграрного платника податків, який міститиме історію податкової дисципліни, інформацію про наявність ризиків, результати попередніх перевірок та інші релевантні показники. Формування такого профілю дозволить застосовувати персоналізований підхід до адміністрування: сумлінні підприємства отримуватимуть спрощені процедури взаємодії та мінімальний рівень контролю, тоді як суб'єкти з підвищеним рівнем ризику підлягатимуть більш ретельному моніторингу. Це сприятиме підвищенню мотивації до добровільного виконання податкових зобов'язань і формуванню довгострокової довіри між бізнесом і державою.

Окремої уваги потребує цифровізація процедур, пов'язаних із блокуванням податкових накладних та наданням пояснень у межах системи електронного адміністрування ПДВ. Для аграрних підприємств, діяльність яких має сезонний характер і значні обсяги однотипних операцій, затримки у реєстрації податкових накладних можуть створювати суттєві фінансові труднощі. Тому доцільним є запровадження автоматизованих механізмів попереднього інформування про потенційні ризики ще до подання накладної, а також спрощених процедур подання пояснень через інтегровані електронні форми.

Крім того, цифровізація має охоплювати не лише технічний, а й консультаційний аспект взаємодії. Розвиток електронних сервісів онлайн-консультацій, інтерактивних підказок у процесі заповнення декларацій, а також автоматичних повідомлень про зміни в законодавстві дозволить зменшити кількість помилок, пов'язаних із неправильним тлумаченням норм податкового законодавства. Для аграрного сектору, де зміни можуть стосуватися специфічних режимів оподаткування, своєчасне інформування є особливо важливим.

У перспективі доцільним є формування інтегрованого цифрового середовища, у межах якого податкові сервіси будуть взаємодіяти з іншими державними інформаційними системами, зокрема реєстрами земельних ресурсів, системами державної підтримки аграріїв та статистичними базами даних. Така інтеграція дозволить забезпечити комплексне бачення фінансово-господарської діяльності підприємства та створити передумови для більш ефективного й справедливого податкового адміністрування.

Отже, подальша цифровізація податкової взаємодії аграрних підприємств із ДПС має здійснюватися за принципами інтегрованості, автоматизації та аналітичної орієнтованості. Реалізація запропонованих напрямів дозволить підвищити ефективність адміністрування, знизити адміністративні витрати бізнесу та сформувати сучасну цифрову модель податкових відносин у аграрному секторі України

Практично значущим напрямом цифровізації податкової взаємодії є впровадження механізму автоматичного оновлення податкових даних у разі змін у структурі землекористування аграрних підприємств. У сучасних умовах господарювання зміни в орендних відносинах, площах оброблюваних земель, нормативній грошовій оцінці або правовому статусі земельних ділянок відбуваються досить часто. Водночас їх відображення в податковій звітності нерідко супроводжується поданням уточнюючих декларацій, додаткових заяв та довідок, що створює зайве адміністративне навантаження. Доцільним є забезпечення автоматичної синхронізації податкової інформації з даними державних реєстрів, зокрема через інтеграцію сервісів Державна податкова служба України та Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Такий механізм дозволить оперативно коригувати податкові розрахунки без додаткових дій з боку платника, що є особливо важливим для середніх і великих агровиробників із динамічною структурою земельного банку.

Доцільним напрямом розвитку цифрової взаємодії є також запровадження системи попереднього електронного інформування платників податків про можливі ризики або невідповідності в податкових даних. Замість застосування штрафних санкцій після фіксації порушення, податкові органи можуть використовувати електронні сервіси для своєчасного надсилання попереджень, аналітичних повідомлень і рекомендацій щодо усунення виявлених помилок. Такий превентивний підхід сприятиме формуванню моделі партнерської взаємодії між державою та бізнесом, підвищить рівень добровільного виконання податкових зобов'язань і дозволить зменшити кількість спірних ситуацій. Крім того, електронні попередження можуть містити автоматично сформовані пояснення щодо характеру ризику, що значно полегшить процес його усунення.

Важливим аспектом цифровізації є підвищення прозорості податкових процедур і алгоритмів розрахунку податкових зобов'язань. Надання аграрним підприємствам доступу до детальної інформації про структуру

нарахувань, застосовані ставки, формули розрахунку мінімального податкового зобов'язання та підстави для визначення сум до сплати сприятиме зростанню довіри до податкової системи. Відкритість цифрових сервісів дозволяє зменшити суб'єктивність у прийнятті рішень, обмежити можливості для зловживань та забезпечити більш обґрунтований характер податкового контролю. Особливого значення це набуває в умовах реформування податкового адміністрування та впровадження ризикоорієнтованих механізмів перевірок.

Загалом реалізація зазначених напрямів цифровізації податкової взаємодії створює передумови для переходу від формального використання електронних сервісів до їх повноцінного практичного застосування як інструменту управління податковими процесами. Комплексна інтеграція державних реєстрів, автоматизація обміну даними, превентивна модель інформування та підвищення прозорості процедур дозволять істотно зменшити адміністративні витрати аграрних підприємств, підвищити якість податкового адміністрування та сформувати більш сприятливе інституційне середовище для розвитку аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації економіки.

3.3. Практичні рекомендації щодо підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування в аграрному секторі

Підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування в аграрному секторі України є ключовою умовою формування стабільних і прогнозованих податкових відносин між державою та сільськогосподарськими товаровиробниками. На відміну від підходів, що передбачають побудову складних моделей або докорінну зміну податкової системи, доцільним є впровадження практичних управлінських та організаційних заходів, які можуть бути реалізовані в межах чинного законодавства та наявної цифрової інфраструктури.

Практичні рекомендації щодо підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування в аграрному секторі

Напрямок удосконалення	Конкретний захід	Механізм реалізації	Очікуваний результат
Прозорість розрахунку податків	Публічні електронні алгоритми розрахунку МПЗ, ПДВ, єдиного податку IV групи	Розміщення інтерактивних прикладів у сервісах Державна податкова служба України	Зменшення помилок, підвищення довіри
Єдність правозастосування	Уніфіковані методичні рекомендації для територіальних органів	Централізовані галузеві інструкції та навчання інспекторів	Усунення регіональних розбіжностей
Прозорість контролю	Відкритий доступ до загальних критеріїв ризиковості	Публікація узагальнених принципів ризикоорієнтованого відбору	Зниження конфліктності та спорів
Сервісна модель адміністрування	Попередні консультації та електронні попередження замість штрафів	Використання електронного кабінету для превентивних повідомлень	Підвищення добровільної податкової дисципліни
Стандартизація процедур ПН	Єдині підходи до блокування/розблокування ПН в ЄРПН	Методичні роз'яснення та автоматизовані алгоритми	Зменшення необґрунтованих блокувань
Регламентні строки розгляду	Чіткі часові межі реагування на звернення аграрних підприємств	Встановлення нормативних строків у внутрішніх регламентах	Підвищення передбачуваності адміністрування
Аналітична відкритість	Публікація статистики щодо перевірок і надходжень від агросектору	Регулярні аналітичні звіти ДПС	Формування відкритого інформаційного середовища
Галузева спеціалізація	Створення профільних підрозділів або консультантів для агросектору	Внутрішня спеціалізація в структурі ДПС	Підвищення якості адміністрування

Джерело: Побудовано автором на основі [7]

Одним із базових напрямів підвищення прозорості податкового адміністрування є чітке та однозначне інформування платників податків про механізми формування податкових зобов'язань. Для аграрних підприємств особливо важливо мати зрозумілий алгоритм розрахунку податків, пов'язаних із використанням земельних ресурсів, мінімальним податковим зобов'язанням та податком на додану вартість. Доцільним є запровадження у

практиці податкових органів детальних електронних роз'яснень і прикладів розрахунків, доступних безпосередньо через електронні сервіси. Це дозволить зменшити кількість помилок у звітності та знизити рівень недовіри до результатів податкових нарахувань.

Важливим практичним заходом є уніфікація підходів податкових органів до трактування норм податкового законодавства, що особливо актуально для аграрного сектору. Наявність різних підходів до тлумачення одних і тих самих норм у різних регіонах створює правову невизначеність та знижує прозорість податкового адміністрування. У цьому контексті доцільно запровадити єдині методичні рекомендації для податкових інспекторів щодо роботи з аграрними платниками податків, які б базувалися на галузевій специфіці та враховували сезонний характер виробництва.

Практика застосування податкового законодавства в Україні демонструє, що нормотворчі та технічні вимоги щодо реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) не завжди тлумачаться однозначно різними територіальними органами Державної податкової служби України. Зокрема, відповідно до вимог п. 201.10 ст. 201 Податкового кодексу України, реєстрація ПН та РК повинна відбуватися у строки, визначені цим положенням, а порядком ведення ЄРПН передбачено допустимі терміни реєстрації документів з використанням електронних цифрових підписів у автоматизованому режимі. Водночас правила зупинення реєстрації ПН/РК встановлені окремим порядком, що допускає зупинення на підставах, визначених Кабінетом Міністрів України, що у практичній роботі призводить до неоднакового реагування на однакові операції в різних регіонах. За даними незалежних джерел, негативні наслідки застосування критеріїв ризиковості та часті блокування податкових накладних відображаються у значних обсягах потенційно необґрунтованих блокувань, що знижує прогнозованість податкового адміністрування для платників податків, зокрема аграрних підприємств.[10]

Практика Польщі демонструє ефективність такого підходу. Податкові органи цієї країни використовують стандартизовані методичні інструкції для адміністрування податків у сільському господарстві, що забезпечує однакове застосування податкових норм на всій території держави. Це суттєво зменшує кількість податкових спорів і підвищує рівень добровільного виконання податкових зобов'язань аграрними товаровиробниками.

Ще одним важливим напрямом підвищення ефективності податкового адміністрування є перехід від каральної до сервісної моделі взаємодії з платниками податків. Для аграрного сектору, який значною мірою залежить від природно-кліматичних умов і ринкової кон'юнктури, застосування штрафних санкцій без урахування об'єктивних факторів часто призводить до погіршення фінансового стану підприємств. Доцільним є розширення практики попередніх консультацій, електронних попереджень про можливі порушення та надання строків для добровільного усунення помилок без застосування штрафів.

Подібний підхід активно застосовується у Нідерландах, де податкові органи орієнтуються на принцип «compliance by cooperation». Аграрні підприємства, які демонструють відкритість і готовність до співпраці, отримують мінімальне втручання з боку контролюючих органів, а податкові перевірки проводяться переважно у разі наявності реальних ризиків порушень. Така практика сприяє підвищенню довіри до податкової системи та зменшенню адміністративних витрат бізнесу.

Окремої уваги заслуговує підвищення прозорості процедур податкового контролю. Для аграрних підприємств важливо розуміти критерії, за якими вони можуть бути віднесені до групи ризику та підлягати перевіркам. У цьому контексті доцільно забезпечити відкритий доступ до інформації про загальні принципи ризикоорієнтованого відбору платників податків, без розкриття службової інформації. Це дозволить підприємствам самостійно оцінювати податкові ризики та коригувати свою діяльність відповідно до вимог законодавства.

Досвід Німеччини свідчить, що прозорість критеріїв податкового контролю сприяє зниженню конфліктності між бізнесом і державою. Аграрні підприємства мають доступ до загальних правил оцінки податкових ризиків і можуть заздалегідь усунути потенційні порушення, що зменшує кількість перевірок і судових спорів.

Практичним кроком підвищення ефективності адміністрування є також скорочення часових витрат на податкові процедури. Для цього доцільно запровадити чіткі регламентні строки розгляду податкових питань аграрних підприємств, зокрема щодо коригування податкових даних, врахування змін у землекористуванні та уточнення податкових зобов'язань. Дотримання таких строків підвищить передбачуваність податкових процесів і зменшить операційні ризики для аграрного бізнесу.

У Франції значна увага приділяється саме часовим аспектам податкового адміністрування. Законодавчо встановлені строки реагування податкових органів на звернення аграрних підприємств дозволяють фермерам планувати свою діяльність без тривалих періодів невизначеності, що позитивно впливає на інвестиційні рішення.

Важливим напрямом підвищення прозорості є розвиток аналітичної відкритості податкових органів. Публікація узагальнених статистичних даних щодо податкових надходжень від аграрного сектору, кількості перевірок, типових порушень і результатів їх розгляду дозволить сформуванню більш об'єктивних уявлень про стан податкової дисципліни в галузі. Такі дані можуть використовуватися як аграрними підприємствами, так і органами влади для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Прикладом такої практики є Данія, де податкові органи регулярно оприлюднюють аналітичні огляди щодо оподаткування сільського господарства. Це сприяє формуванню відкритого інформаційного середовища та зменшує рівень недовіри до податкової системи.

Узагальнюючи вище викладене, можна зробити висновок, що підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування в

аграрному секторі України можливе шляхом поєднання організаційних, інформаційних та сервісних заходів, без радикальної зміни податкової системи. Запропонований набір практичних рекомендацій спрямований на зменшення адміністративного навантаження, підвищення передбачуваності податкових рішень і формування партнерських відносин між аграрним бізнесом і державою. Реалізація таких заходів створить сприятливі умови для сталого розвитку аграрного сектору та посилення його ролі в економіці України в умовах цифрової трансформації.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі кваліфікаційної роботи обґрунтовано практичні напрями вдосконалення системи оподаткування аграрного сектору України з урахуванням сучасних викликів та процесів цифрової трансформації. Запропоновані заходи мають прикладний характер і спрямовані на підвищення ефективності податкового адміністрування без суттєвого ускладнення чинної податкової системи.

У ході дослідження встановлено, що одним із ключових резервів удосконалення оподаткування аграрного бізнесу є спрощення податкових процедур та зменшення адміністративного навантаження. Надмірна бюрократизація, дублювання документів і складність звітності негативно впливають на фінансові результати аграрних підприємств, особливо з огляду на сезонний характер виробництва та нерівномірність формування доходів. Запропонований підхід, орієнтований на оптимізацію процедур без розширення податкових пільг, відповідає європейській практиці та сприяє підвищенню добровільної податкової дисципліни.

Вказано, що подальша цифровізація податкової взаємодії аграрних підприємств з Державною податковою службою України має бути зосереджена на практичному використанні вже наявних електронних інструментів. Розширення функціональних можливостей електронного

кабінету платника податків, удосконалення системи електронних рахунків та інтеграція податкових сервісів із державними земельними й аграрними реєстрами дозволять підвищити точність податкових розрахунків, скоротити кількість помилок і мінімізувати потребу в повторному поданні інформації. Це особливо важливо для аграрного сектору, де значна частина податкових зобов'язань пов'язана з використанням земельних ресурсів.

Підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування доцільно забезпечувати шляхом уніфікації підходів податкових органів до застосування норм податкового законодавства, розвитку сервісної моделі взаємодії з платниками податків і підвищення відкритості податкових процедур. Аналіз міжнародного досвіду показав, що країни з розвиненим аграрним сектором орієнтуються на партнерські відносини між державою та аграрним бізнесом, ризикоорієнтований податковий контроль і широке використання електронних сервісів замість жорстких контрольних заходів.

Важливим результатом третього розділу є обґрунтування доцільності переходу від формального використання цифрових інструментів до їх системного та інтегрованого застосування. За таких умов цифровізація виступає не лише технічним засобом податкового контролю, а інструментом підвищення довіри до податкової системи, зменшення тінізації аграрного сектору та створення більш сприятливого середовища для розвитку сільськогосподарського виробництва.

Узагальнюючи результати третього розділу, можна зробити висновок, що вдосконалення системи оподаткування аграрного сектору України доцільно здійснювати шляхом поєднання організаційних, цифрових і управлінських заходів, які не потребують кардинальної перебудови податкової системи. Реалізація запропонованих практичних рекомендацій сприятиме зменшенню адміністративного навантаження на аграрні підприємства, підвищенню прозорості податкових процесів та формуванню більш ефективної і передбачуваної системи податкового адміністрування в умовах цифрової трансформації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі досліджено систему оподаткування аграрного сектору України та обґрунтовано напрями її вдосконалення з урахуванням процесів цифрової трансформації. Актуальність обраної теми зумовлена ключовою роллю аграрного сектору в економіці України, високою залежністю сільськогосподарського виробництва від зовнішніх і внутрішніх факторів, а також необхідністю адаптації податкового адміністрування до сучасних цифрових умов.

У процесі дослідження встановлено, що оподаткування аграрного сектору має низку специфічних особливостей, пов'язаних із сезонним характером виробництва, використанням значних площ земельних ресурсів, різноманіттям організаційно-правових форм господарювання та високим рівнем залежності фінансових результатів від природно-кліматичних умов. Ці фактори обумовлюють необхідність застосування спеціальних підходів до формування податкових зобов'язань і адміністрування податків у сільському господарстві.

Аналіз нормативно-правового забезпечення оподаткування аграрної сфери показав, що в Україні сформовано розгалужену систему податкового регулювання аграрного сектору, яка включає як загальні, так і спеціальні податкові механізми. Водночас чинне податкове законодавство характеризується складністю, частими змінами та неоднозначністю трактування окремих норм, що знижує передбачуваність податкових рішень для аграрних підприємств і підвищує податкові ризики.

Дослідження практики оподаткування аграрних підприємств засвідчило, що застосування спрощеної системи оподаткування, зокрема єдиного податку четвертої групи, сприяє стабільності податкових платежів і спрощує податковий облік. Разом із тим фіксований характер податкових зобов'язань, а також запровадження мінімального податкового зобов'язання призводять до зростання податкового навантаження незалежно від

фактичних фінансових результатів діяльності, що є особливо відчутним у періоди зниження рентабельності виробництва.

Встановлено, що податок на додану вартість залишається одним із найбільш складних елементів податкової системи для аграрного сектору. Особливості адміністрування ПДВ, роль посередників у реалізації сільськогосподарської продукції та специфіка експортних операцій обмежують можливості безпосередніх виробників повною мірою скористатися податковими перевагами, передбаченими законодавством.

Оцінка рівня цифровізації податкових процедур показала, що впровадження електронних сервісів Державної податкової служби України суттєво змінило механізм взаємодії аграрних підприємств із податковими органами. Електронний кабінет платника податків, система електронного адміністрування ПДВ та інші цифрові інструменти сприяють підвищенню прозорості податкових процесів і скороченню адміністративних витрат. Водночас практичне використання цих інструментів супроводжується низкою проблем, зокрема технічними обмеженнями, складністю інтерфейсів і нерівномірним рівнем цифрової готовності аграрних підприємств.

На основі проведеного дослідження запропоновано напрями вдосконалення системи оподаткування аграрного сектору України, що ґрунтуються на спрощенні податкових процедур, розвитку цифрової взаємодії з податковими органами та підвищенні прозорості податкового адміністрування. Запропоновані рекомендації мають практичний характер і не передбачають радикальних змін податкової системи, що забезпечує можливість їх реалізації в коротко- та середньостроковій перспективі.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме зменшенню адміністративного навантаження на аграрні підприємства, підвищенню передбачуваності податкових зобов'язань, зміцненню довіри між державою та аграрним бізнесом, а також створенню більш сприятливих умов для сталого розвитку аграрного сектору України в умовах цифрової трансформації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2025, №№ 28-29, ст.94) Стаття 17.3 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n169>
2. Державна податкова служба України. Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovyaz/>
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010№ 2755-VI. Стаття 200-1. Електронне адміністрування податку на додану вартість (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-24/section-123/article-37286/>
4. Офіційний сайт державна податкової служби України: Система електронного адміністрування ПДВ (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/help/seavat.html>
5. Державна податкова служба України: Законом України № 4015 підрозділ 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України доповнено пунктом 74 (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/908194.html>
6. Tsap V. Administration of the minimum tax liability for agricultural producers: practice, results, and directions for improvement. Modernisation of the Economy and Financial System: Problems, Opportunities, Prospects : Collective monograph. Part 2. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. p. 20 – 37 URL: <https://www.researchgate.net/publication/392954798>
7. Яцух О. О. Податкова політика України: сучасний стан, виклики та перспективи (Ukrainian tax policy: current state, challenges and perspectives) URL:<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/596/16052/34060>

8. Офіційний сайт державної податкової служби України: Електронного кабінету ДПС (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/433884.html>
9. Офіційний сайт державної податкової служби України: Електронна форма податкової звітності (дата звернення: 18.12.2025) URL: <https://kh.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/942980.html>
10. Офіційний сайт державної податкової служби України: Особливості реєстрації в ЄРПН (дата звернення: 18.12.2025) URL: <https://zak.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/794510.html>
11. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (дата звернення: 17.12.2025) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
13. Добрунік Т.П. Радова О.В. Особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан та перспективи URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c083f062-9d54-407b-b2d0-1f82abdec96a/content>
14. Смакота Я. Оподаткування фермерських господарств в Україні у 2025 URL: <https://agroapp.com.ua/uk/blog/opodatkuvannya-fermerskix-gospodarstv-v-ukraini-u-2023>
15. Синчак, В., Супівська, Т. Формування місцевих бюджетів територіальних громад в умовах повномасштабного вторгнення росії. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2025 348(6), 345-351. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-50>
16. Кривозуб В. І. Сучасний стан фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору України. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/6-49>

17. Яцух О О Податкова політика України: сучасний стан, виклики та перспективи. Модернізація економіки та фінансової системи: проблеми, можливості, перспектив: колективна монографія. Частина 2. Рига, Латвія: Видавництво Балтія, 2025 с. 59-83 URL:<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/596>

18. Чинчик А. А. Інституціональний механізм формування і реалізації податкової політики в умовах трансформації національної економіки. дис. ... доктора економ. наук.:08.00.03 – економіка та управління національним господарством. / Чинчик Анатолій Анатолійович; Вищий навчальний заклад Національна академія управління.2022 – 377 с

19. Звіт про стан виконання національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 р. Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України. 2025р, с. 206 URL:<https://www.efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://mof.gov.ua/storage/files>

20. Yatsukh, O., Zhuravlova, I., Tsap, V. Digital platforms for the financial and economic support of forestry enterprises: the experience of ukraine. Wood for the future: integrating sustainability across industries Proceedings of Scientific Papers 2025 p. 151-157 URL:<https://www.scopus.com/pages/publications/105019044247>

21. Цап, В. Д. Податковий менеджмент сільськогосподарських підприємств в умовах цифровізації та бюджетної децентралізації: управління податковими ризиками. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (47), 2025. 510-519. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1944>

22. Яцух О.О. Індикативна система фінансової прозорості у контексті стратегічного управління підприємством. *Актуальні питання економічних наук*, (12) 2025. <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/639>

23. Маршук Л., Мовчан Д., Покойовий О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. No 37. С. 134-139.

24. Офіційний сайт Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

25. Офіційний сайт Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України економіки України. URL:<https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>
26. Міністерство економіки України. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2024–2026 роки. Київ, 2023.
27. World Bank, Government of Ukraine, European Commission. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). 2024.
28. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Звіт про функціонування Українського морського коридору. Київ, 2024.
29. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2024 рік. Київ, 2025.
30. Офіційний сайт Державного служба статистики України URL:<https://stat.gov.ua/uk>.
31. Офіційний сайт Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру URL: <https://land.gov.ua/>
32. Цап, В. Д., Яцук, Р. О. Фінансові механізми та податкові інструменти спеціального експортного режиму у протидії тінізації зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні питання економічних наук*, (10) 2025. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/446>.
33. Синчак, В. П., & Лукомський, М. П. (2024). Особливості використання податкових преференцій в оподаткуванні суб'єктів малого підприємництва в Україні та деяких зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. *Університетські наукові записки*, 6(102), 56–69. URL: <https://doi.org/10.37491/UNZ.102.6>
34. Швець В. Я. Особливості податкового контролю в аграрній сфері в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2024. № 2. С. 77–86.
35. Крисак А. І. Соціально-економічні чинники тінізації аграрної діяльності в сільській місцевості. *Економіка та держава*. 2022. № 11. С. 58–64